

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO**

SMERNICE ZA VREDNOTENJE

SLR IN DODANE VREDNOSTI PRISTOPA LEADER/CLLD

Verzija 1, januar 2026

Številka dokumenta: 430-79/2025/21

Sofinancira
Evropska unija

SKUPNA
KMETIJSKA
POLITIKA

Vsebina

1. Uvod.....	4
2. LEADER/CLLD.....	5
2.1 Pristop LEADER/CLLD.....	5
2.2 Izvajanje LEADER/CLLD v Sloveniji	5
3. Vrednotenje LEADER/CLLD	9
3.1 Zahteve glede spremljanja in vrednotenja LEADER/CLLD	9
3.2 Pomen vrednotenja pristopa LEADER/CLLD za LAS.....	10
3.3 Vrednotenje SLR.....	10
3.4 Vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni.....	12
4. Dodana vrednost pristopa LEADER/CLLD	13
4.1 Opis dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD	13
5. Okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD.....	15
5.1 Okvir vrednotenja: izboljšanje socialnega kapitala	16
5.2 Okvir vrednotenja: izboljšanje upravljanja	17
5.3 Okvir vrednotenja: boljši rezultati in vplivi.....	18
6. Orodja za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD	22
6.1 Podrobnejši opisi kazalnikov.....	22
6.1.1 Izboljšanje socialnega kapitala.....	23
6.1.2 Izboljšanje upravljanja.....	27
6.1.3 Boljši rezultati in vplivi	34
6.2 Vprašalniki za pridobivanje kvalitativnih podatkov	41
6.2.1 Vprašalnik za člane LAS	41
6.2.2 Vprašalnik za upravičence projektov LAS.....	43
6.2.3 Vprašalnik za upravni odbor LAS in predsednika/co	45
6.2.4 Vprašalnik za lokalno prebivalstvo.....	45
6.2.5 Vprašalnik za VP LAS	46
6.2.6 Vprašalnik za ocenjevalno komisijo	47
6.3 Izvedba fokusnih skupin	47
7. Izvajanje vrednotenja na lokalni ravni.....	50
8. Viri in literatura.....	52
9. Priloge.....	53
9.1 Okvirna struktura poročila o vrednotenju.....	53
9.2 Orodje za zbiranje podatkov za kazalnike dodane vrednosti LEADER/CLLD za obdobje do 2027	55
9.3 Orodje za zbiranje dodatnih podatkov za vrednotenje SLR 2014-2020.....	55

Seznam tabel

Tabela 1:	Pristop LEADER/CLLD v Sloveniji.....	6
Tabela 2:	Glavne zahteve evropskih in nacionalnih predpisov za spremljanje in vrednotenje LEADER/CLLD.....	9
Tabela 3:	Primeri vprašanj za vrednotenje SLR	11
Tabela 4:	Komponente dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD in procesi, ki jo omogočajo ...	13

Seznam slik

Slika 1:	Lokalne akcijske skupine v Sloveniji do leta 2027	6
Slika 2:	Članstvo v vseh slovenskih LAS po sektorjih (2023-2027)	7
Slika 3:	Zastopanost sektorjev v organih odločanja LAS	7
Slika 4:	Zastopanost spolov v organih odločanja LAS	7
Slika 5:	Prikaz dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD.....	14
Slika 6:	Komponente in elementi dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD.....	15

Seznam okrajšav

AKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
CLLD	lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
DRSP	Društvo za razvoj slovenskega podeželja
DU	dejavnik uspeha
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ELARD	Evropska mreža LEADER za razvoj podeželja (angl. European LEADER Association for Rural Development)
ESPR	Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo
ESPRA	Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
LAS	lokalna akcijska skupina
LEADER	povezave med ukrepi za razvoj podeželja (franc. Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale; angl. Links between the rural economy and development actions)
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MKRR	Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj
MSP	mikro, majhna in srednje velika podjetja
OU	organ upravljanja
OVE	obnovljivi viri energije
PT	posredniško telo
RS	Republika Slovenija
SKP	skupna kmetijska politika
SLR	strategija lokalnega razvoja
SN 2023-2027	Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo
URE	učinkovita raba energije
VP LAS	vodilni partner LAS

1. Uvod

Namen smernic je podpreti slovenske lokalne akcijske skupine (LAS), da bodo lažje pristopile k organizaciji sistema spremljanja in vrednotenja strategije lokalnega razvoja (SLR) ter dodane vrednosti pristopa LEADER v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (CLLD) v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) na lokalni ravni.

Smernice za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD temeljijo na smernicah, ki jih je za Evropsko komisijo maja 2024 pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju skupne kmetijske politike (SKP).

Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju do leta 2027 v 4. točki člena 33 določa, da organa upravljanja (OU) v sodelovanju z LAS vzpostavita sistem usklajenega spremljanja in vrednotenja SLR. Te smernice se zlasti v delu za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD smiselno uporabljajo za vrednotenje v okviru obeh skladov, saj imajo LAS vzpostavljene enotne strukture, cilji in ukrepi SLR pa vključujejo oba sklada.

Smernice za LAS predstavljajo pripomoček za vrednotenje SLR in dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni. Zaželeno je, da jih LAS skladno s pobudo za njihovo pripravo v čimvečji meri poenoteno uporabijo, da se tako omogoči ustrezna podatkovna podlaga tudi za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na ravni Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo (SN 2023-2027). LAS lahko predlagani okvir vrednotenja in pripravljena orodja smiselno nadgradijo za svoje specifične potrebe.

Smernice so v prvi vrsti namenjene vodilnim partnerjem LAS (VP LAS), ki bodo odgovorni za vrednotenje na lokalni ravni. To lahko izvedejo kot (samo) vrednotenje, vključijo zunanje strokovnjake ali v kombinaciji obeh načinov. Smernice so namenjene tudi evalvatorjem in OU.

V uvodnih poglavjih so predstavljena izhodišča za vrednotenje pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni, sledi povzetek koncepta dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD, kot je opredeljen na evropski ravni. Prilagojen okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni v Sloveniji je predstavljen v 5. poglavju, podrobnejše opredelitve kazalnikov in orodja in metode za zbiranje kvalitativnih podatkov pa v 6. poglavju. Operativni vidiki izvedbe vrednotenja so v 7. poglavju.

Smernice so izdelane v sodelovanju z OU obeh skladov in v posvetovanju s Komisijo za izvajanje programa CLLD pri Društvu za razvoj slovenskega podeželja ter VP LAS.

2. LEADER/CLLD

2.1 Pristop LEADER/CLLD

V Evropski uniji (EU) se pristop LEADER izvaja že preko 30 let. Uredba [EU 2021/2215](#) o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravljajo članice v okviru skupne kmetijske politike, v členu 3 opredeli LEADER kot lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost iz člena 31 [Uredbe \(EU\) 2021/1060](#). Slednja navaja skupne določbe o ESRR in drugih skladih. Člen 31 določa, da država članica zagotovi, da je lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, osredotočen na podregionalna območja, da ga vodijo LAS, ki jih sestavljajo predstavniki javnih in zasebnih socialno-ekonomskih interesov, v katerih nobena posamezna interesna skupina ne nadzoruje odločanja, je izveden preko SLR in je v podporo mreženju, dostopnosti, inovativnim značilnostim v lokalnem okolju in, po potrebi, sodelovanju z drugimi teritorialnimi akterji.

Skladno z obema uredbama v smernicah uporabljamo izraz pristop LEADER/CLLD.

Pristop LEADER/CLLD temelji na **sedmih osnovnih načelih**:¹

- **Pristop od spodaj navzgor:** lokalna skupnost in lokalni akterji sodelujejo pri opredelitvi razvojne poti območja v skladu s svojimi potrebami in pričakovanji, sprejemajo odločitve o SLR in se aktivno vključujejo v celoten proces od priprave, izvajanja in vrednotenja LAS in SLR. Vključevanje lokalnih akterjev je pravično, pregledno in vključuje vse sektorje. Nobena interesna skupina ne nadzoruje odločanja.
- **Območni pristop:** Pristop LEADER/CLLD se izvaja na jasno opredeljenem geografskem območju, ki je povezano in ima zadostno kritično maso v smislu človeških, finančnih in gospodarskih virov za podporo izvedljivi SLR.
- **Lokalno partnerstvo:** V LAS akterji postanejo aktivni partnerji in gonilna sila razvoja območja. Članstvo v partnerstvu LAS se postopoma razvija, partnerji gradijo delovne odnose in medsebojno zaupanje.
- **Celovita in večsektorska strategija:** S strategijo lokalnega razvoja partnerstvo LAS opredeli potrebe in priložnosti območja ter opredeli cilje in medsebojno povezane ukrepe, ki dodajo vrednost podpori, ki že obstaja, in imajo največje možnosti, da prispevajo k želenim spremembam in ustvarijo multiplikacijske učinke.
- **Mreženje:** Mreženje je v središču pristopa LEADER/CLLD in načina delovanja LAS. LAS s svojo strategijo in dejavnostmi spodbuja povezovanje lokalnih akterjev, širjenje in izmenjavo znanj, izkušenj, idej, informacij in krepitev zmogljivosti.
- **Inovativnost:** Iskanje in spodbujanje novih in inovativnih rešitev za lokalne težave ali izkoriščanje prepoznanih priložnosti in ustvarjanje bistvenih in trajnih sprememb ter koristi za območje LAS. Lahko gre za proizvodne, procesne, trženjske ali organizacijske inovacije. Načelo se uporablja tako za podprte projekte kot tudi za način, kako LAS deluje.
- **Sodelovanje:** Medregionalno in transnacionalno sodelovanje dodaja širšo razsežnost lokalnemu razvoju na podeželju. Sodelovanje z drugimi območji je lahko vir inovacij in prenosa znanj in dobrih praks za lokalno prebivalstvo.

2.2 Izvajanje LEADER/CLLD v Sloveniji

V Sloveniji so se LAS prvič vzpostavile na podeželskih in ribiških območjih ter pripravile lokalne razvojne strategije v programskem obdobju 2007-2013. V obdobju 2014-2020 je pristop LEADER postal del CLLD. SLR so se izvajale s podporo iz več skladov, pristop pa se je v okviru ESRR razširil na urbana območja, v okviru Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo (ESPR) pa na celinska območja akvakulture. Skozi tri obdobja so se tako spreminjali načini izvajanja, deloma pa so se vzpostavljala nova oz. preoblikovala obstoječa območja LAS.

Slovenija je ena izmed 10 držav članic EU, v katerih se SLR do 2027 ob EKSRP izvajajo še s podporo iz kohezijskih sredstev.² V obdobju 2014-2020 je model CLLD iz več skladov izvajalo 15 držav članic.

¹ Povzeto po: Navodila za pripravo strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027, MKGP, 2023.

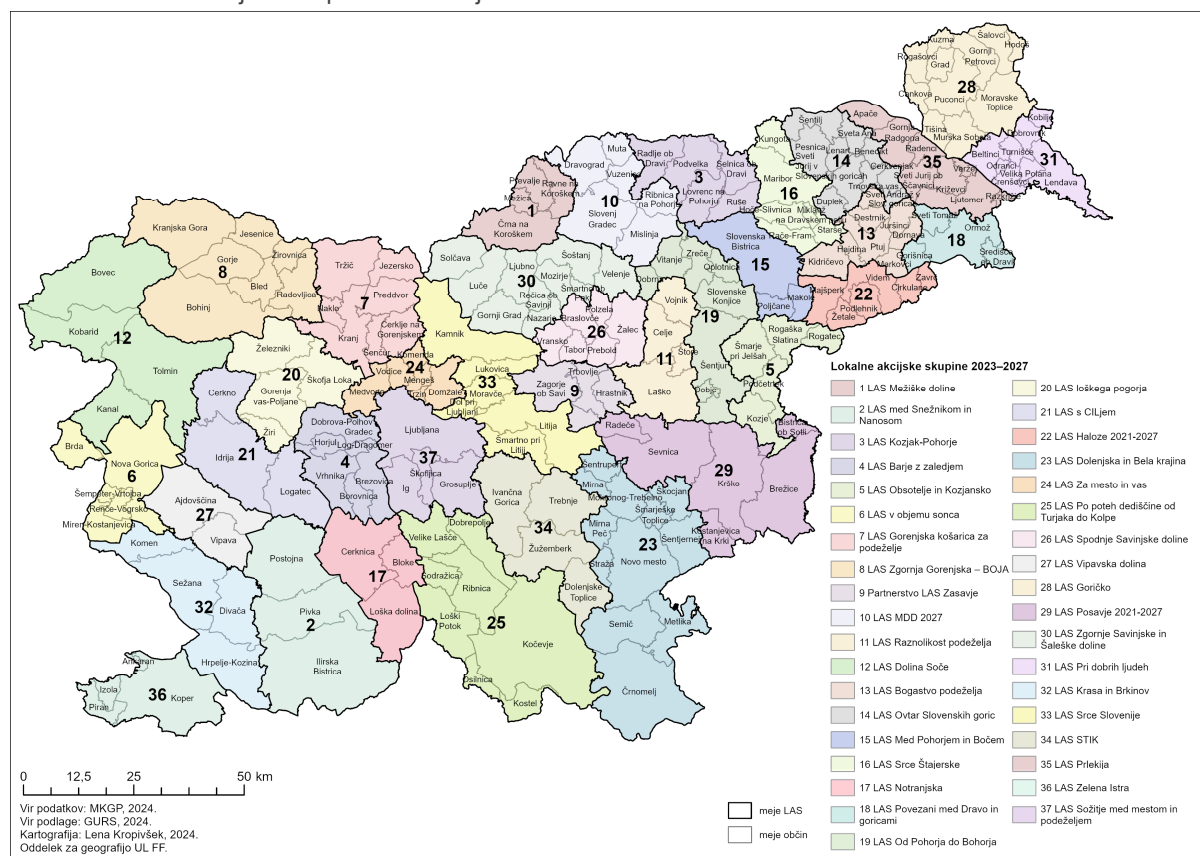
² Na nacionalni ravni: Bolgarija, Češka, Estonija, Litva, Romunija in Slovenija; v posameznih regijah: Avstrija (1), Nemčija (1), Francija (1), Poljska (10). Tri sklade (EKSRP, ESRR in ESS+) kombinirajo Bolgarija, Češka, Nemčija in Poljska. V Latviji LAS delujejo s podporo EKSRP in ESPRA. Vir: Multi-funded CLLD, Stefan Kah, oktober 2023.

Tabela 1: Pristop LEADER/CLLD v Sloveniji

Obdobje	2007-2013	2014-2020	2021-2027
Pristop	LEADER	LEADER/CLLD	LEADER/CLLD
Program	Program razvoja podeželja Republike Slovenije v obdobju 2007-2013 Operativni program za razvoj ribištva v RS 2007-2013	Program razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014–2020 Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v RS za obdobje 2014-2020	Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo Program evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027 v Sloveniji Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo v programskem obdobju 2021-2027
Sklad	EKSRP, ESPR	EKSRP, ESRR, ESPR	EKSRP, ESRR, ESPRA
LAS	33 LAS (EKSRP) 1 Obalna akcijska skupina Ribič (ESPR)	37 LAS (EKSRP, ESRR, ESPR)	37 LAS (EKSRP, ESRR) 6 LASR (ESPRA)

S podporo EKSRP in ESRR v Sloveniji deluje 37 LAS, ki pokrivajo celotno ozemlje države. Povprečno število prebivalcev območja LAS je **39.387** (2022), pri čemer so izvzeta naselja z več kot 10.000 prebivalci.

Slika 1: Lokalne akcijske skupine v Sloveniji do leta 2027

Strategija lokalnega razvoja

LAS so v participativnem procesu od spodaj navzgor opredelile strategije lokalnega razvoja in pri tem upoštevale v okviru posameznega sklada vnaprej definirana cilja in nabor kazalnikov.

Cilja vseh SLR izhajata iz ciljev programskih dokumentov za posamezni sklad:

- V SN 2023-2027 je pristop LEADER/CLLD opredeljen v okviru 8. specifičnega cilja: *Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju,*

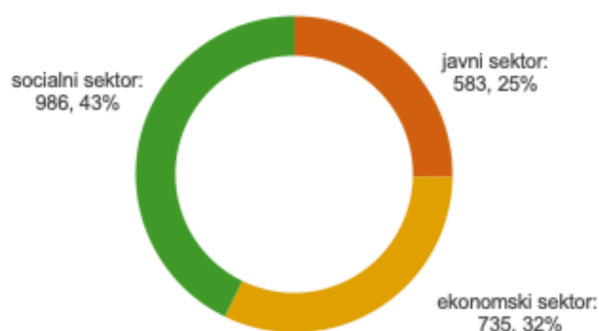
socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom

- V Programu EKP 2021-2027 pa je opredeljen v okviru 5. specifičnega cilja (RSO5.2): *Spodbujanje celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti na območjih, ki niso mestna območja.*

Lokalne akcijske skupine

LAS v Sloveniji so organizirane kot **pogodbena partnerstva** predstavnikov javnega, ekonomskega in socialnega sektorja. Ob vzpostavitvi LAS v letu 2023 je bilo skupno vključenih 2.304 članov oziroma v povprečju **62,3 članov na LAS**. Člani LAS med seboj izberejo **vodilnega partnerja LAS**, ki zagotavlja operativno vodenje LAS in LAS zastopa v finančnih in upravnih zadevah. Večinoma so vlogo VP LAS prevzele regionalne in subregionalne razvojne agencije.

Slika 2: Članstvo v vseh slovenskih LAS po sektorjih (2023-2027)

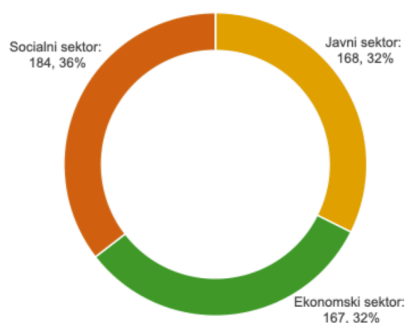
Organi LAS

Partnerstvo LAS v svoji pogodbi o ustanovitvi določi organe LAS: skupščino, upravni odbor (organ upravljanja), predsednika, ocenjevalno komisijo, nadzorni odbor ter morebitne druge organe.

Na slikah 3 in 4 je prikazana zastopanost v organu odločanja vseh LAS po sektorjih in spolu. V večini LAS je **organ odločanja upravni odbor**, v enem je to skupščina LAS, v enem pa razvojni svet. V organih odločanja noben sektor ne sme nadzorovati odločanja.

Skupno število mladih do 30 let v organih odločanja vseh LAS je bilo le **18 oz. 3,4 %**.

Slika 3: Zastopanost sektorjev v organih odločanja LAS

Slika 4: Zastopanost spolov v organih odločanja LAS

Izvajanje SLR v obdobju do 2027

Za izvajanje SLR je iz sklada EKSRP namenjenih 44,4 mio evrov, iz ESRR pa 40,1 mio evrov za dve vrsti podpore:

- izvajanje projektov, vključno z dejavnostmi sodelovanja in njihovo pripravo, izbranih v okviru SLR (sofinanciranje projektov, katerih rezultati prispevajo k uresničevanju ciljev in ukrepov SLR)
- upravljanje, spremljanje in vrednotenje SLR ter animacijo, ki jo izvaja VP LAS.

Izvajajo se tri vrste projektov:

- projekti, izbrani na podlagi javnega poziva LAS,
- projekti, katerih upravičenec je LAS (neposredna potrditev) in
- projekti sodelovanja LAS (z drugimi območji LAS).

V obdobju do 2027 so izvedene nekatere poenostavitve pristopa LEADER/CLLD v obliki uporabe poenostavljenih oblik stroškov glede na vrsto projekta (projekt investicijske narave in projekt neinvesticijske narave) ter pavšalnega izplačila za podporo za upravljanje LAS. Nekatere vrste upravičencev imajo možnost pridobiti predfinanciranje.

Podlago za izvajanje LEADER/CLLD predstavljajo evropske in nacionalni uredbi. Pri izvajanju se upoštevajo pravila upravičenosti posameznih skladov in postopki, kot jih opredeljujeta SN 2023-2027 in Program EKP 2021-2027.

Za spremljanje izvajanja SLR in obravnavo sprememb odobrenih SLR sta OU obeh skladov ustanovila medresorsko delovno skupino CLLD. Slovenske LAS se interesno povezujejo v Društvu za razvoj slovenskega podeželja.

3. Vrednotenje LEADER/CLLD

3.1 Zahteve glede spremljanja in vrednotenja LEADER/CLLD

Spremljanje in vrednotenje LEADER/CLLD opredeljujejo evropski in nacionalni predpisi. Glavne zahteve povzema tabela 2.

Tabela 2: Glavne zahteve evropskih in nacionalnih predpisov za spremljanje in vrednotenje LEADER/CLLD

Predpis	Zahteva
<p><u>Uredba (EU) 2021/1060</u> Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o ESRR, ESS+, KS, SPP in ESPRA ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko.</p>	<p>Člen 32.1 – Strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, določajo:</p> <p>d) cilje strategije, vključno z merljivimi cilji za rezultate, in povezane načrtovane ukrepe</p> <p>e) ureditve upravljanja, spremljanja in vrednotenja, ki dokazujejo zmogljivost LAS za izvajanje te strategije</p> <p>Člen 33.3 – Naloge lokalne akcijske skupine</p> <p>e) spremljanje napredka pri doseganju ciljev strategije</p> <p>(f) vrednotenje izvajanja strategije</p>
<p><u>Izvedbena uredba Komisije (EU) 2022/1475</u> z dne 6. septembra 2022 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe (EU) 2021/2115 Evropskega parlamenta in Sveta glede vrednotenja strateških načrtov SKP ter zagotavljanja informacij za namene spremljanja in vrednotenja</p>	<p>Člen 2 – Vrednotenje strateških načrtov SKP med obdobjem izvajanja</p> <p>d) ... države članice ocenijo specifične intervencije ali teme SN, kot je dodana vrednost LEADER</p> <p>Člen 8 – Obseg podatkov, ki jih zagotovijo države članice</p> <p>e) podatke o lokalnih akcijskih skupinah in njihovih dejavnostih za LEADER</p> <p>Priloga I opredeljuje ključne elemente vrednotenja in priporočene dejavnike uspeha za specifični cilj 8, ki vključuje intervencijo LEADER</p> <p>Priloga II opredeljuje pravila o podatkih LAS za LEADER</p>
<p><u>Uredba o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027</u></p>	<p>Člen 9 – obvezna poglavja SLR</p> <p>Med obveznimi poglavji SLR je opis sistema upravljanja LAS, vključno z upravljanjem, spremljanjem in vrednotenjem, ki dokazujejo zmogljivost LAS za izvajanje SLR</p>
<p><u>Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju do leta 2027</u></p>	<p>Člen 21 – naloge vodilnega partnerja LAS</p> <p>11. spremljanje napredka pri izvajanju SLR ter pregled nad izvajanjem projektov v okviru SLR tudi po izplačilu sredstev</p> <p>12. vrednotenje izvajanja SLR</p> <p>Člen 33 – spremljanje in vrednotenje SLR</p> <p>1. LAS mora vzpostaviti sistem spremljanja in vrednotenja SLR ter zagotoviti vse informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja SN 2023–2027 in Programa EKP 2021–2027.</p> <p>2. LAS mora spremljati izvajanje projektov v okviru SLR in o tem poročati organoma upravljanja.</p> <p>3. LAS lahko nalogo vrednotenja SLR iz 11. in 12. točke 21. člena te uredbe opravi sam ali jo prenese na zunanjega neodvisnega izvajalca.</p> <p>4. Organa upravljanja v sodelovanju z LAS vzpostavita sistem usklajenega spremljanja in vrednotenja SLR.</p>

Povzetek zahtev glede spremljanja in vrednotenja na ravni LAS:

- V SLR se opredeli opis sistema upravljanja LAS, vključno s spremljanjem in vrednotenjem.
- VP LAS sistem vzpostavi ter spremlja napredek pri izvajanju SLR in doseganju njenih ciljev, prav tako spremlja projekte po izplačilu sredstev in zagotavlja informacije za spremljanje in vrednotenje OU programov, iz katerih je sofinanciran.
- Vrednotenje izvajanja SLR je za LAS obvezno, kar lahko stori sama ali nalogo prenese zunanjemu izvajalcu, lahko pa se odloči za kombiniran pristop.

3.2 Pomen vrednotenja pristopa LEADER/CLLD za LAS

Vrednotenje krepí odgovornost za porabo javnih sredstev, preglednost delovanja in LAS omogoča kolektivno učenje.

Vrednotenje je za LAS pomembno, ker omogoča:

- **kritičen vpogled navznoter:** kako se oblikujejo strukture, kako poteka sooblikovanje ključnih dokumentov, kako se izvaja animacija itd.; tako je na primer pri izvajanju projekta poudarek na aktivnem in vzajemnem učenju, saj so učeči se (projektni partnerji, lokalni prebivalci ipd.) aktivno vključeni v učni proces kot posamezniki ali kot mreža članov LAS;
- **spremljanje** vloge LAS, doseganja zastavljenih ciljev, rezultatov, učinkov in vplivov: s smiselno zastavljenimi kazalci in merili LAS spremlja razvoj v enem (večletnem) programskem obdobju ali primerja več programskih obdobj; ob tem prihaja do izkustvenega (učenje z razmišljanjem o delovanju) in organizacijskega učenja kot procesa ustvarjanja, ohranjanja in prenosa znanja znotraj LAS v povezavi z njenimi funkcijami in načinom dela (Potočnik Slavič in sod., 2022);
- **primerjalni pogled od zunaj:** sprejeti relevantni kazalniki in merila omogočajo LAS, da svoje rezultate in razvojni proces primerjajo in o tem razpravljajo s sosednjimi in drugimi LAS v Sloveniji in širše; refleksija ne poteka samo znotraj posameznika ali znotraj posameznih akterjev, ampak od akterjev zahteva tudi nenehno iskanje povratnih informacij, da bi razumeli izkušnje drugih akterjev.

Vrednotenje LAS in drugim deležnikom na lokalni ravni pomaga:

- oceniti ustreznost, uspešnost, učinkovitost, rezultate in vpliv izvajanja SLR na lokalni ravni
- ugotoviti, kaj deluje in kaj ne in se iz tega učiti za prihodnje delovanje
- zagotavljati, da se pristop LEADER/CLLD pravilno uporablja
- motivirati deležnike in člane organov LAS k aktivnejši vlogi pri izboljšanju delovanja LAS
- spodbujati kulturo sodelovanja in organizacijskega učenja skozi sodelovanje v procesih vrednotenja
- dokazati prispevek k nacionalnim/regionalnim ciljem in ciljem EU
- dokazati in nadalje krepiti dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD
- ozaveščati javnost o pristopu in dodani vrednosti LEADER/CLLD.

Zakaj vrednotiti dodano vrednost LEADER/CLLD?

Evropsko računsko sodišče je v posebnem poročilu leta 2022 ugotovilo, da se s pobudo LEADER in CLLD spodbuja angažiranost na lokalni ravni, vendar o dodatnih koristih še ni zadostnih dokazov.³

Evropska komisija je leta 2024 izvedla *Vrednotenje vpliva LEADER na uravnotežen teritorialni razvoj*.⁴ V okviru pridobljenih spoznanj med drugim navaja, da je treba prispevek LEADER vrednotiti skladno z lokalnim dosegom in majhnim deležem sredstev, ki so mu namenjeni. Projekti LEADER so majhni, komplementarni drugim ukrepom in nujni za spopadanje z izzivi številnih podeželskih območij v EU. Hkrati poročilo izpostavlja, da naj deležniki dodano vrednost LEADER bolj upoštevajo pri načrtovanju, spremljanju in vrednotenju, vključno z neoprijemljivimi koristmi. Prav tako naj spodbujajo vključevanje žensk in mladih v organe odločanja LAS.

Z vrednotenjem dodane vrednosti LEADER/CLLD lahko partnerstvo LAS pride do spoznanj in dokazov o koristnosti uporabe tega pristopa za izboljšanje socialnega kapitala, boljše upravljanje in boljše rezultate v primerjavi z izvajanjem drugih ukrepov in instrumentov, hkrati pa prepozna področja, kjer LAS delujejo dobro in kje so priložnosti za izboljšave.

3.3 Vrednotenje SLR

Vrednotenje izvajanja SLR je za LAS **obvezno**. Uredbe izpostavljajo zlasti spremljanje napredka pri doseganju ciljev strategije (t.j. vrednotenje uspešnosti). Vrednotenje izvajanja SLR je mogoče obravnavati širše, bistveno pa je, da organi LAS prepoznajo, kaj je zanje pomembno. Nekaj primerov vprašanj za vrednotenje prikazuje tabela 3.

³ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_10/SR_Leader_SL.pdf

⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef/rural-areas/evaluation-impact-leader-balanced-territorial-development_en

Tabela 3: Primeri vprašanj za vrednotenje SLR

Merilo vrednotenja	Primeri vprašanj za vrednotenje
Ustreznost	Kako dobro cilji in ukrepi SLR odговarjajo na dejanske potrebe prebivalstva in razvojne izzive območja LAS? Kako dobro se z izvedbo SLR naslavlja potrebe ciljnih skupin, še zlasti ranljivih skupin v območju LAS? Kako prilagodljiva je bila SLR pri odzivanju na spreminjajoče se lokalne razmere ali nove izzive območja LAS?
Uspešnost	V kolikšni meri so bili doseženi cilji SLR? Obdobje do 2027: <ul style="list-style-type: none"> - V kolikšni meri so izvedeni ukrepi SLR spodbudili zaposlovanje, rast, enakost spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialno vključenost in lokalni razvoj na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom? (doseganje cilja SLR/EKSRP) - V kolikšni meri so izvedeni ukrepi SLR spodbudili celostni in vključujoč socialni, gospodarski in okoljski razvoj, kulturno, naravno dediščino, trajnostni turizem in varnost na območjih, ki niso mestna območja? (doseganje cilja SLR/ESRR) - Kateri dejavniki so prispevali k doseganju rezultatov ali jih ovirali? (npr. animacija, zmogljivosti lokalnih akterjev, sodelovanje lokalnih akterjev idr.) Obdobje 2014-2020: SLR 2014-2020 v poglavju 9 opredeljujejo posebne/razvojne cilje za štiri tematska področja, ki so specifični za vsak LAS. Vprašanja za vrednotenje se tako oblikujejo na osnovi teh opredeljenih ciljev. V splošnem bi lahko bili: <ol style="list-style-type: none"> 1. V kolikšni meri je izvedba SLR spodbudila ustvarjanje delovnih mest na območju LAS? 2. V kolikšni meri je izvedba SLR razvila ali nadgradila osnovne storitve na območju LAS? 3. V kolikšni meri je izvedba SLR spodbudila varstvo okolja in ohranjanje narave na območju LAS? 4. V kolikšni meri je izvedba SLR povečala vključenost žensk, mladih in drugih ranljivih skupin na območju LAS?
Učinkovitost	V kolikšni meri so bili vloženi viri (finančni, človeški, čas, drugi) uporabljeni racionalno v primerjavi z doseženimi rezultati SLR? Kako učinkovito poteka mehanizem izvajanja SLR (upravljanje LAS)?
Trajnost	V kolikšni meri se rezultati SLR oz. podprtih projektov ohranjajo po zaključku financiranja? V kolikšni meri so se vzpostavile ali izboljšale strukture, ki uporabljajo, vzdržujejo ali nadgrajujejo dosežene rezultate?
Vpliv	Kakšen je vpliv izvajanja SLR na razvoj območja LAS? (npr. na kakovost življenja, povezanost skupnosti, aktiviranje njenih endogenih potencialov) Ali so bili pri izvajanju SLR doseženi tudi kakšni nenačrtovani vplivi, pozitivni in/ali negativni?

LAS so v SLR 2021-2027 opredelile ukrepe in **kazalnike s ciljnim vrednostmi** za oba sklada, s katerimi spremljajo napredek pri doseganju ciljev strategije. To je osnova za vrednotenje uspešnosti izvajanja SLR, ki jo je smiselno nadgraditi s kakovostnimi vidiki, npr. kaj dosežki podprtih projektov dejansko pomenijo za območje in njene prebivalce, kakšne koristi so bile ustvarjene in za koga, kakšne so značilnosti projektov, ki so prepoznani kot primeri dobre prakse idr. Prav tako je v okviru vrednotenja smiselno preučiti razloge za morebitno nedoseganje ciljnih vrednosti kazalnikov ali zakaj so bili nekateri projekti morda manj uspešni in kaj je treba izboljšati v prihodnje.

Za odgovore na tovrstna vprašanja samo podatki spremljanja kvantitativnih kazalnikov SLR oz. mejnikov upravljanja ne zadostujejo. VP LAS oz. izvajalec vrednotenja zato nadgradi sistem spremljanja z dodatnimi kazalniki, ki jih lahko črpa iz različnih virov, npr. poročil o ocenjevanju vlog, poročil o izvedbi projektov ali drugih evidenc, ki jih vodi o aktivnostih animacije ipd. Nujna pa je tudi uporaba **kvalitativnih metod**, kot so ankete, intervjuji ali fokusne skupine z različnimi deležniki izvajanja SLR, študije primerov idr. Te omogočajo boljše razumevanje procesov upravljanja, doseženih rezultatov, izmenjavo izkušenj in pomagajo opredeliti glavna spoznanja, zaključke in priporočila za prihodnje delovanje LAS.

Ugotovitve vrednotenja lahko VP LAS uporabi za izboljšanje animacije, krepitev znanj lokalnih akterjev ali za boljše informiranje in ozaveščanja ciljnih javnosti o dejavnostih in dosežkih LAS. Z vrednotenjem lahko tudi opredeli in utemelji morebitne potrebe po spremembi SLR.

Za vrednotenje SLR se je treba pripraviti dovolj zgodaj, da se zagotovi sprotno in učinkovito zbiranje (dodatnih) podatkov. Več informacij o procesu priprave in izvedbe vrednotenja je v **poglavju 7**.

V okviru vrednotenja SLR naj LAS oceni vsaj **uspešnost izvajanja SLR**, priporočljivo pa je, da se glede na prepoznane specifične potrebe osredotoči tudi na druga merila vrednotenja.

3.4 Vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni

Skladno z Navodili za pripravo SLR za programsko obdobje do leta 2027 so LAS v strategiji opredelile dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD, specifično za posamezno SLR, in zapisale, da bo ta predmet vrednotenja na lokalni ravni.

Novembra 2024 sta MKGP in Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP organizirala delavnico za slovenske LAS, kjer je bil predstavljen koncept dodane vrednosti LEADER in smernice Evropske komisije (EK), Generalnega direktorata za kmetijstvo in razvoj podeželja, za oceno dodane vrednosti pristopa LEADER. Zaključek delavnice je bil, da se smernice smiselno prilagodi slovenskim razmeram ter v čimvečji meri poenoti pristop in orodja vrednotenja. To bi olajšalo izvedbo vrednotenja na lokalni ravni, omogočilo primerjavo med LAS in hkrati prispevalo k vrednotenju dodane vrednosti LEADER/CLLD na ravni SN 2023-2027.

V **poglavju 4** povzemamo koncept opredelitve dodane vrednosti LEADER/CLLD iz evropskih smernic, v **poglavju 5** predstavljen okvir vrednotenja pa je prilagojen izvajanju pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni smiselno vključi oba sklada, EKSRP in ESRR. Predlagani okvir se lahko nadgradi glede na specifične potrebe LAS.

4. Dodana vrednost pristopa LEADER/CLLD

4.1 Opis dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

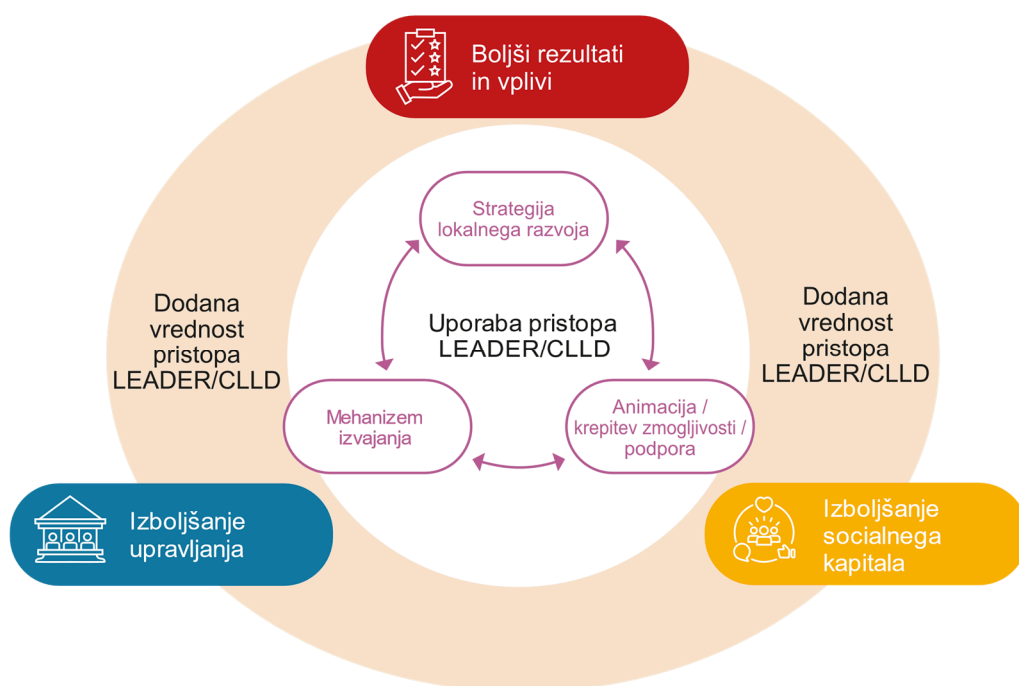
Dodana vrednost pristopa LEADER/CLLD pomeni **koristi, ki jih prinaša pravilna uporaba pristopa** v primerjavi s koristmi, ki bi bile zagotovljene brez njegove uporabe. Načela LEADER (glej poglavje 2.1) so medsebojno tesno povezana in posamezno načelo težko uresniči svoj potencial, če se druga načela zapostavijo. Dodana vrednost pristopa LEADER/CLLD temelji na treh komponentah in treh procesih, ki omogočajo njeno ustvarjanje.

Tabela 4: Komponente dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD in procesi, ki jo omogočajo

Komponente
<p>Izboljšanje socialnega kapitala je večrazsežnostni pojem. Vključuje značilnosti družbenega organiziranja, kot so mreže, norme in družbeno zaupanje, ki podpirajo koordinacijo in sodelovanje za vzajemno korist.</p> <p>Elementi izboljšanja socialnega kapitala zajemajo skupne miselne modele in prepričanja, medsebojno podporo in zaupanje, boljše znanje, skupne spretnosti in zmogljivosti ter uveljavljene mreže članov. Pri oceni lahko npr. upoštevamo, v kolikšni meri uporaba pristopa LEADER/CLLD prispeva:</p> <ul style="list-style-type: none">
- h krepitvi medsebojne podpore in zaupanja med deležniki, krepitvi participacije deležnikov pri zasnovi in izvedbi pristopa od spodaj navzgor
- k odprtim partnerstvom med deležniki na vseh ravneh, skupnim normam in vrednotam ter lažjemu in učinkovitemu komuniciranju
- k mreženju in sodelovanju med deležniki, ki so potrebni za izvajanje in doseganje ciljev. Tako se lahko izboljša skupno znanje, veščine in informiranost.
<p>Izboljšanje upravljanja obsega upravljanje na lokalni ravni in na več ravneh. V upravljanje na več ravneh so zajete zlasti horizontalne in vertikalne interakcije med vladnimi in nevladnimi deležniki pristopa LEADER/CLLD, ki so vključeni v izvajanje na ravni EU ter nacionalni, regionalni in lokalni ravni.</p> <p>Elementi izboljšanja upravljanja zajemajo sodelovanje deležnikov pri odločanju ter sposobnost upravljanja javnih in zasebnih sredstev. Prav tako vključujejo sodelovanje na lokalni ravni, npr. v okviru LAS, med LAS in z lokalno skupnostjo, ter upravljanje na več ravneh, npr. med OU, plačilno agencijo, LAS in nacionalno mrežo SKP. Pri oceni lahko npr. upoštevamo:</p> <ul style="list-style-type: none">
- vertikalno upravljanje pristopa LEADER/CLLD, npr. med OU, LAS in nacionalno mrežo SKP, da bi spodbudili avtonomijo in prevzemanje odgovornosti in olajšali širše sodelovanje javnega, ekonomskega in civilnega sektorja kot enakovrednih partnerjev
- horizontalno usklajevanje pristopa LEADER/CLLD, npr. med LAS za prenos znanja in veščin ter za podporo skupnim projektom in sicer z ukrepi, ki jih ne bi bilo mogoče izvajati ločeno in/ali boljšimi rezultati kot pri ločenem delovanju.
<p>Boljši rezultati in vplivi izvajanja programa/SLR se dosežejo z uporabo pristopa LEADER/CLLD za obravnavanje lokalnih potreb in prispevajo k ciljem SKP na ravni EU/nacionalni ravni/regionalni ravni. Boljši rezultati in vplivi kažejo, da se vrsta in kakovost projektov, ki se izvajajo v okviru pristopa LEADER/CLLD, razlikujeta od tistih, ki se izvajajo ali bi se lahko izvajali v okviru drugih intervencij na ravni programov.</p> <p>Pokažejo se lahko kot večji vzvod, bolj trajnostni projekti, bolj inovativni projekti, novi nosilci projektov ter boljše sinergije med projekti. Pri oceni lahko npr. upoštevamo naslednje dejavnike:</p> <ul style="list-style-type: none">
- prispevek k doseganju ciljev SKP s celovitejšim pristopom pri obravnavi potreb podeželja
- kako posvetovanje LAS z lokalno skupnostjo in merila za izbor projektov prispevajo k boljšim projektom
- kako pristop od spodaj navzgor ustvari več trajnostnih, lokalnim potrebam prilagojenih delovnih mest
- kako izboljšan socialni kapital in upravljanje vplivata na strukturne spremembe v primerih, ko na območju LAS predhodne kulture sodelovanja ni bilo
- kako pravilna uporaba inovativnosti prispeva k novim znanjem, inovativnejšim proizvodom in storitvam za lokalno skupnost, ki prispevajo k socialni, digitalni in okoljski preobrazbi območja LAS.
Procesi, ki omogočajo ustvarjanje dodane vrednosti LEADER/CLLD
<p>Izvajanje SLR</p> <ul style="list-style-type: none">
- izvedba v obliki projektov ter rezultati in vplivi, ki jih ti ustvarijo
<p>Mehanizem izvajanja na ravni programa in LAS</p> <ul style="list-style-type: none">
- sklop pravil, postopkov in upravnih ureditev, s katerimi cilji SLR postanejo konkretni ukrepi na terenu
<p>Animacija in podpora krepitvi zmogljivosti</p> <ul style="list-style-type: none">
- zmogljivost LAS za animacijo (vse njene dejavnosti, ki niso neposredno povezane s projektom, za povečanje ozaveščenosti, krepitev sodelovanja in zmožnosti mreženja prebivalcev, da prispevajo k razvoju območja)
- podpora OU, da bi bili upravičenci spodbujeni k sodelovanju v pristopu LEADER/CLLD
- podpora krepitvi zmogljivosti LAS za izvajanje SLR

Vir: prirejeno po smernicah EK in Evropske službe za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024)

Slika 5: Prikaz dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

Vir: prirejeno smernicah EK in Evropske službe za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024)

5. Okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

Okvir vrednotenja nam pomaga oceniti dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD v praksi tako, da povežemo načela pristopa in komponente dodane vrednosti LEADER/CLLD.

Tri komponente – izboljšanje socialnega kapitala, izboljšanje upravljanja in boljši rezultati in vplivi - so razčlenjene v **devet elementov vrednotenja** (slika 6).

Za vsak element vrednotenja postavimo **vprašanje za vrednotenje in določimo dejavnike uspeha**. Slednji predstavljajo želeno predpostavko vrednotenja. Za vsak dejavnik uspeha je predlagan **nabor kazalnikov**.

Pri zasnovi kazalnikov posameznega dejavnika uspeha smo v čimvečji meri izhajali iz kazalnikov, ki jih VP LAS že zbira v okviru svojega delovanja in sistema spremljanja. Za zbiranje kvalitativnih podatkov LAS oz. evalvator lahko uporabi različne metode. Orodja oz. pripomočki so podrobno predstavljeni v poglavju 6.

Naloga evalvatorja je odgovoriti na vprašanje za vrednotenje, pripraviti zaključke in priporočila. Vse to pa vključuje v **poročilo o vrednotenju** (okvirne vsebine najdete v Prilogi 9.1).

Če bodo LAS v čimvečji meri uporabile predlagani okvir vrednotenja in nabor kazalnikov, bodo pridobljeni podatki v pomoč pri vrednotenju dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na ravni programa. Za lažjo sledljivost so v nadaljevanju uporabljene naslednje **oznake**:

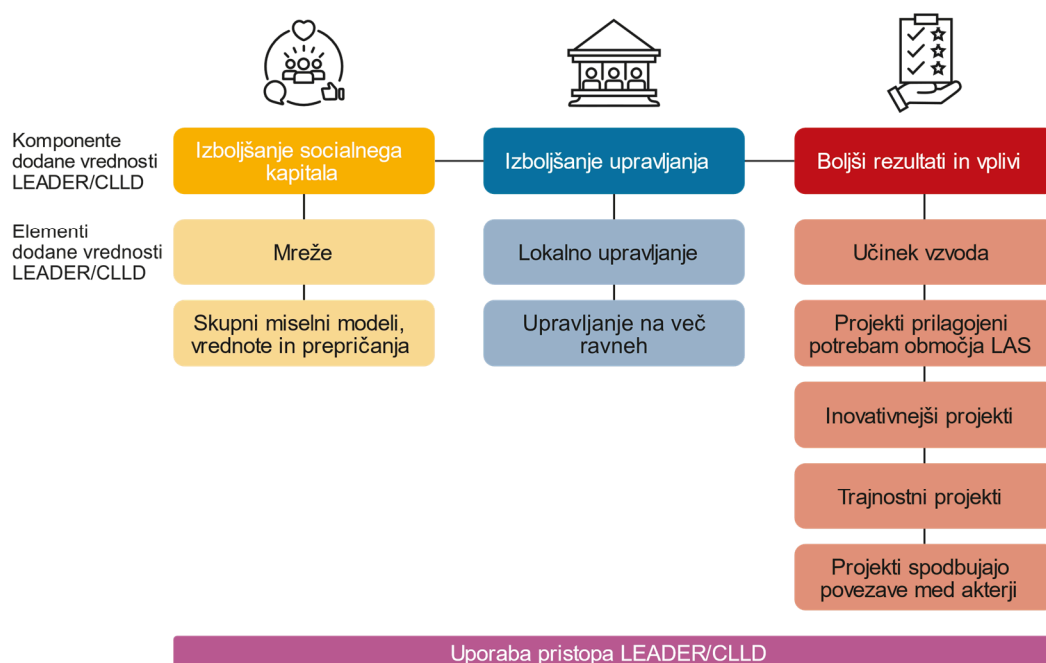
a) **Komponente** dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD:

- izboljšanje socialnega kapitala - **K**
- izboljšanje upravljanja - **U**
- boljši rezultati in vplivi - **R**

b) **Dejavnik uspeha** označujemo z **DU**, sledi mu oznaka komponente dodane vrednosti, številka elementa vrednotenja in zaporedna številka dejavnika uspeha.

c) **Kazalniki** so označeni s komponento vrednotenja, številko dejavnika uspeha in zaporedno številko kazalnika za predmetni dejavnik uspeha.

Slika 6: Komponente in elementi dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

5.1 Okvir vrednotenja: izboljšanje socialnega kapitala

Element vrednotenja: 1. MREŽE		
<p>Opis: Mreža članov LAS v sodelovanju z drugimi akterji in vključevanjem v druge mreže na različnih ravneh predstavlja osnovno vezivo skupnosti območja LAS. Dobro sektorsko zastopano in interesno raznoliko članstvo omogoča izmenjavo idej in izkušenj, boljše razumevanje in skupno naslavljanje potreb območja LAS. Med člani LAS, organi LAS in drugimi akterji se krepijo stiki, dostop do informacij, družbene vezi in kultura sodelovanja. Preko sodelovanja v različnih mrežah LAS vpliva na politike, ki so pomembne za razvoj skupnosti območja LAS.</p>		
<p>Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri pristop LEADER/CLLD prispeva h kakovostnim interakcijam in mreženju akterjev na podeželju?</p>		
Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
<p>DU.K.1.1 Članstvo LAS vključuje različne sektorje, je stabilno in se krepi. <i>LAS je skozi leta ohranjala in privabljala nove člane in okrepila partnerstvo.</i></p>	K.1.1.1 Struktura članstva LAS	VP LAS
	K.1.1.2 Število novih članov LAS	VP LAS
	K.1.1.3 Število članov LAS, ki so ohranili članstvo iz prejšnjega obdobja	VP LAS
<p>DU.K.1.2 Članstvo LAS odraža raznolikost interesov delovanja in izboljšuje vključenost ranljivih skupin. <i>V članstvu LAS so prisotni predstavniki različnih interesnih skupin, vključno z ranljivimi skupinami.</i></p>	K.1.2.1 Raznolikost članstva LAS	VP LAS
	K1.2.2 Zastopanost ranljivih skupin v članstvu LAS	anketa, fokusna skupina
<p>DU.K.1.3 LAS se aktivno vključuje v druge mreže. <i>LAS krepi svojo vlogo v lokalnem, regionalnem, nacionalnem in mednarodnem prostoru za korist območja LAS.</i></p>	K.1.3.1 Vključenost LAS v mreže na različnih ravneh	VP LAS
	K.1.3.2 Koristi sodelovanja v LAS	anketa, fokusna skupina
<p>DU.K.1.4 Izboljšuje se kakovost interakcij in kultura sodelovanja med člani LAS. <i>Vključenost članov v aktivnosti LAS in krepitev njihovega sodelovanja.</i></p>	K.1.4.1 Mreženje in sodelovanje članov LAS	VP LAS
	K.1.4.2 Kakovost interakcij med člani LAS	anketa

Element vrednotenja: 2. SKUPNI MISELNI MODELI, VREDNOTE IN PREPRIČANJA		
<p>Opis: Razvoj in krepitev skupnih vizij, ciljev, vrednot in prepričanj prispeva h gradnji »občutka pripadnosti« in identiteti podeželske skupnosti. S pristopom LEADER/CLLD skozi različne aktivnosti (dogodke) LAS med akterji območja in širše gradi medsebojne odnose in krepi vrednote, kot sta medsebojna podpora in zaupanje. Ljudje, ki delijo skupne vrednote, pogosteje sodelujejo, se podpirajo in si pomagajo, so občutljivejši za premoščanje družbenih razlik in reševanje konfliktov. S sodelovanjem krepijo pripadnost in zavest o vrednosti lastne skupnosti.</p>		
<p>Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri LEADER/CLLD prispeva k razvoju in ohranjanju podeželja ter krepitvi medsebojne podpore in zaupanja v skupnosti pri naslavljanju družbenih potreb območja LAS?</p>		
Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
<p>DU.K.2.1 LAS spodbuja skupno vizijo razvoja območja in krepi občutek pripadnosti skupnosti. <i>Vpogled o prispevku LAS (aktivnosti in pogostost le-teh, dosežki) h krepitvi skupnosti in naslavljanju družbenih potreb.</i></p>	K.2.1.1 Dogodki za krepitev skupnosti in povezovanje območja LAS	VP LAS
	K.2.1.2 Podprte kolektivne blagovne znamke	VP LAS
	K.2.1.3 Prispevek LAS k ohranjanju vrednot podeželske skupnosti in identitete.	anketa, fokusna skupina

<p>DU.K.2.2. Med različnimi strukturami na ravni LAS in širše se krepi medsebojna podpora in zaupanje.</p> <p><i>Zaupanje in podpora med organi LAS in VP LAS, ter VP LAS in upravljivskimi strukturami programov, iz katerih se financira izvajanje SLR.</i></p>	<p>K.2.2.1 Medsebojna podpora in zaupanje</p>	<p>anketa, fokusna skupina</p>
--	---	--------------------------------

5.2 Okvir vrednotenja: izboljšanje upravljanja

Element vrednotenja: 1. LOKALNO UPRAVLJANJE		
<p>Opis: Upravljanje na lokalni ravni je ključen element izvajanja pristopa LEADER/CLLD. Člani LAS iz treh različnih sektorjev in različnih interesnih področij delovanja sprejemajo odločitve na osnovi dobrega razumevanja lokalnih potreb, pri tem delujejo vključujoče in pregledno. Sposobnost VP LAS in organov LAS za vplivanje na razvojne procese in upravljanje sredstev na lokalni ravni se izboljšuje.</p> <p>V okviru aktivnosti animacije VP LAS povezuje lokalne akterje, spodbuja razvoj novih idej in jim pomaga pri razvoju in izvedbi projektov v okviru SLR. S tem se na območju LAS krepi sposobnost sodelovanja, inoviranja, razvijajo se znanja in veščine, kar prispeva k boljšim rezultatom podprtih projektov. S pomočjo VP LAS se premaguje upravno breme za vlagatelje in upravičence projektov LAS, kar omogoča vključevanje, rast in razvoj tudi manj izkušenim lokalnim akterjem.</p> <p>Javnost je dobro obveščena o dejavnostih LAS, prepoznavnost in pozitiven odnos do LAS med prebivalci pa se krepi.</p>		
<p>Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER/CLLD prispevalo k vzpostavitvi procesov upravljanja na lokalni ravni, ki omogočajo participativno, pregledno in vključujoče odločanje ter močno vključevanje skupnosti v pripravo in izvajanje SLR?</p>		
Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
<p>DU.U.1.1 Strukture in postopki LAS omogočajo demokratično, vključujoče in pregledno odločanje.</p> <p><i>V organu odločanja LAS (večinoma upravni odbor, skupščina ali drugo telo) so vključeni predstavniki raznolikih skupin, spoštuje se postopke odločanja in preglednost delovanja.</i></p>	<p>U.1.1.1 Zastopanost članov LAS v organu odločanja LAS</p> <p>U.1.1.2 Preglednost delovanja in odločanja organov LAS</p> <p>U.1.1.3 Prejete pritožbe na odločitve organov odločanja LAS</p> <p>U.1.1.4 Kakovost usklajevanja in odločanja v organih LAS</p>	<p>VP LAS</p> <p>VP LAS</p> <p>VP LAS</p> <p>anketa, fokusna skupina</p>
<p>DU.U.1.2 SLR je pripravljena vključujoče, pregledno in odraža potrebe območja LAS.</p> <p><i>Večje število deležnikov iz različnih sektorjev in interesnih področij je aktivno prispevalo k oblikovanju vizije, ciljev in ukrepov SLR in sodeluje pri njenem izvajanju.</i></p>	<p>U.1.2.1 Število javnih dogodkov za pripravo SLR</p> <p>U.1.2.2 Vključenost deležnikov v pripravo SLR</p> <p>U.1.2.3 Kakovost priprave in izvajanja SLR</p>	<p>VP LAS</p> <p>VP LAS</p> <p>anketa</p>
<p>DU.U.1.3 VP LAS izboljšuje podporo potencialnim vlagateljem in upravičencem, v izvajanje SLR se vključujejo novi lokalni akterji.</p> <p><i>Vključujejo se novi, tudi manj izkušeni lokalni akterji, ki brez animacije in podpore VP LAS ne bi sodelovali v projektih LAS. Projektna partnerstva vključujejo člane in nečlane LAS.</i></p>	<p>U.1.3.1 Animacija in krepitev usposobljenosti lokalnih akterjev</p> <p>U.1.3.2 Lokalni akterji, ki so dobili pomoč</p> <p>U.1.3.3 Kakovost podpore VP LAS</p> <p>U.1.3.4 Zahtevnost priprave in izvajanja projektov</p> <p>U.1.3.5 Struktura vlagateljev projektov (novi vlagatelji, nečlani)</p>	<p>VP LAS</p> <p>VP LAS</p> <p>anketa</p> <p>anketa</p> <p>VP LAS</p>
<p>DU.U.1.4 Krepi se sposobnost za izvajanje SLR.</p>	<p>U.1.4.1 Sposobnost VP LAS za upravljanje na lokalni ravni</p> <p>U.1.4.2 Sposobnost organov LAS za upravljanje na lokalni ravni</p>	<p>anketa</p> <p>anketa</p>

<i>Različni akterji, kot so VP LAS, organi LAS in projektni partnerji izboljšujejo kompetence za izvajanje strategije.</i>	U.1.4.3 Sposobnost upravičencev LEADER/CLLD za izvajanje SLR	anketa
DU.U.1.5 Izboljšujeta se komuniciranje in prepoznavnost dosežkov LAS na lokalni ravni.	U.1.5.1 Strategija ali načrt komuniciranja	VP LAS
	U.1.5.2 Kanali komuniciranja	VP LAS
	U.1.5.3 Doseganje ciljnih javnosti	VP LAS
	U.1.5.4 Prepoznavnost LAS	anketa

Element vrednotenja: 2. UPRAVLJANJE NA VEČ RAVNEH

Opis:

LAS krepi zmogljivosti za sodelovanje na več ravneh. LAS in VP LAS so vzpostavili kakovostno sodelovanje z organi obeh operativnih programov, iz katerih se sofinancira izvajanje SLR. Spodbuja in krepi se avtonomnost upravljanja na lokalni ravni, v sodelovanju s programsko ravno se postopoma zmanjšuje upravno breme za upravičence projektov in za upravljanje LAS. Organi obeh operativnih programov krepijo zmogljivosti VP LAS in članov LAS za upravljanje.

Članstvo LAS krepi sodelovanje tudi z drugimi akterji (npr. raziskovalnimi ustanovami, študenti, dijaki), kar na območje LAS prinaša nova spoznanja in boljše razumevanje učinkov delovanja in upravljanja.

Vprašanje za vrednotenje:

V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER/CLLD izboljšalo procese sodelovanja med LAS in pristojnimi organi ter drugimi deležniki in okrepilo sposobnosti LAS za odločanje in upravljanje?

Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
DU.U.2.1 Krepi se koordinacija in sodelovanje med LAS in pristojnimi organi LEADER/CLLD. <i>LAS je s podporo OU, PT in AKTRP ter drugih deležnikov izboljšala upravljanje na lokalni ravni. LAS so bolj avtonomne pri izvajanju in odločanju o SLR. Upravno breme se zmanjšuje.</i>	U.2.1.1 Aktivnosti krepitve zmogljivosti	anketa/ocena VP LAS
	U.2.1.2 Sodelovanje s pristojnimi organi	VP LAS
	U.2.1.3 Zmogljivosti LAS za upravljanje na lokalni ravni	anketa/ocena VP LAS
	U.2.1.4 Sodelovanje z drugimi deležniki	VP LAS
	U.2.1.5 Vpliv na kakovost upravljanja na lokalni ravni	anketa ali fokusna skupina

5.3 Okvir vrednotenja: boljši rezultati in vplivi

Element vrednotenja: 1. UČINEK VZVODA

Opis:

Učinek vzvoda pomeni sposobnost projektov, da privabijo dodatna sredstva ali podporo za lokalni razvoj.

Finančni učinek vzvoda nam pove, koliko sredstev iz javnih in/ali zasebnih virov je bilo vloženi v razvojne projekte na območju LAS. Ob financiranju iz sredstev LEADER/CLLD upravičenci v izvedbo projektov vložijo lastni delež sredstev in/ali prostovoljsko delo. Upravičenci lahko sodelujejo tudi z višjim lastnim deležem sofinanciranja od zahtevanega, kar poveča razpoložljiva sredstva za izvajanje SLR. Projekti LEADER/CLLD so lahko začetna naložba, ki spodbudi privabljanje dodatnih sredstev iz drugih virov, kot so državna sredstva, občinski proračuni, zasebni vlagatelji ali drugi skladi EU.

Družbeni učinek vzvoda se kaže kot vključenost in sodelovanje različnih upravičencev LAS. Izvedeni projekti lahko spodbudijo nove lokalne akterje, da se vključijo v izvajanje SLR ali da razvijejo lastne projektne zamisli. Na ta način se spodbuja bolj aktivna vloga prebivalcev območja LAS. Uspešno izvedeni projekti ustvarjajo mreže med lokalnimi akterji, ki so zaradi tega sposobni sodelovati tudi v večjih projektih, krepijo se mreženje in sodelovanje, izmenjava znanj, trajnostni razvoj in lokalna identiteta.

Učinek vzvoda je tako ključen za spodbujanje lokalnega razvoja. Vodi lahko k ustvarjanju multiplikacijskih učinkov, ki se kažejo v širših gospodarskih vplivih prvotnih naložb (npr. v ustvarjenih delovnih mestih, povečanju prihodkov lokalnih dobaviteljev, nastajanju novih podjetij ipd.).

Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri se s pristopom LEADER/CLLD ustvarja učinek vzvoda?		
Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
DU.R.1.1 Na območju LAS potekajo nadaljnje naložbe ali dejavnosti, da bi se dosegli cilji SLR. <i>Sredstva LEADER/CLLD so aktivirala lokalne vire ali pritegnila nova vlaganja v lokalni razvoj tudi iz drugih virov.</i>	R.1.1.1 Lastni delež sredstev upravičencev v projektih LAS	VP LAS
	R.1.1.2 Prostovoljsko delo	VP LAS
	R.1.1.3 Spodbujene nadaljnje naložbe oz. dejavnosti	anketa, fokusna skupina
DU.R.1.2. V okviru pristopa LEADER/CLLD so se vključili novi upravičenci projektov.	R.1.2.1 Novi upravičenci projektov LAS (glede na prejšnje obdobje)	VP LAS
	R.1.2.2 Upravičenci glede na članstvo v LAS	VP LAS

Element vrednotenja: 2. PROJEKTI PRILAGOJENI POTREBAM OBMOČJA

Opis:

Lokalne potrebe, ki se uresničujejo s pristopom LEADER/CLLD, spodbujajo vključevanje prebivalcev v razvojne procese na območju LAS. V projektih sodelujejo različne vrste upravičencev, ki zaradi dobrega poznavanja lokalnih potreb lažje zasledujejo cilje SLR.

Boljša prilagojenost projektov LEADER/CLLD potrebam območja LAS prispeva h gospodarskemu razvoju. Spodbuja se ustanavljanje novih podjetij, razvoj novih izdelkov in skupno trženje, kar prispeva h gospodarski rasti, novim delovnim mestom in diverzifikaciji dejavnosti na podeželju. Na področju okolja se spodbujajo aktivnosti usmerjene v varstvo okolja in narave in učinkovito rabo virov. Projekti prispevajo k družbenemu razvoju in javni infrastrukturi območja LAS. Sodelovanje in mreženje med različnimi lokalnimi akterji na območju LAS ustvarja nove projektne ideje ter zagotavlja večjo podporo za izvedbo projektov. Tako se izboljšuje kakovost življenja na območju LAS z boljšo dostopnostjo storitev in večjo socialno vključenostjo vseh prebivalcev. Krepita se lokalna identiteta in občutek pripadnosti območju LAS.

Vprašanje za vrednotenje:

V kolikšni meri pristop LEADER/CLLD in dejavnosti LAS izpolnjujejo specifične lokalne potrebe in cilje območja LAS?

Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
DU.R.2.1 S pristopom LEADER/CLLD se izpolnjujejo posebne lokalne potrebe in teritorialni cilji. Tako se omogoča projekte različnih vrst upravičencev, s katerimi se vrednotijo posebne teritorialne prednosti in identitete.	R.2.1.1 Projekti prilagojeni potrebam SLR	VP LAS
	R.2.1.2 Projekte izvajajo različne vrste upravičencev	VP LAS
	R.2.1.3 Urejene površine	VP LAS
	R.2.1.4 Večje koristi za skupnost	anketa z upravičenci, fokusna skupina

Element vrednotenja: 3. INOVATIVNEJŠI PROJEKTI

Opis:

LAS so v SLR opredelile razumevanje inovativnosti v lokalnem kontekstu. Navodila za pripravo SLR za obdobje do 2027 v okviru pristopa LEADER/CLLD opredeljujejo štiri vrste inovacij:

- proizvodne inovacije: vključujejo izdelek ali storitev, ki je nov ali bistveno izboljšan
- procesne inovacije: vključujejo novo ali bistveno izboljšano proizvodno ali predelovalno idr. metodo
- trženjske inovacije: nanašajo se na novo tržno metodo, ki vključuje znatne spremembe pri oblikovanju izdelka ali embalaže, umeščanju izdelka, promociji izdelka ali določanju cen
- organizacijske inovacije: uvedba nove organizacijske metode v poslovanju ali zunanje odnose.

Pri izvajanju SLR pa seveda projekti raznoliko naslavljajo načelo inovativnosti.

Vprašanje za vrednotenje:

V kolikšni meri so projekti LAS inovativni v lokalnem kontekstu?

Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
	R.3.1.1 Projekti, ki so inovativni v lokalnem okolju	VP LAS

DU.R.3.1 S pristopom LEADER/CLLD se na območju LAS spodbuja inovativnost.	R.3.1.2 Delež izdatkov LEADER/CLLD za inovativne projekte	VP LAS
DU.R.3.2 LAS in upravičenci projektov na območju LAS uvajajo nove rešitve. <i>Gre za nove rešitve v zvezi s proizvodi, procesi, storitvami, organizacijske, tehnološke, socialne rešitve ali nove poslovne modele ter druge vrste inovacij, kot jih v določenem lokalnem okolju opredelijo in podprejo LAS.</i>	R.3.2.1 Vrste inovacij - proizvodne - procesne - trženjske - organizacijske	VP LAS

Element vrednotenja: 4. TRAJNOSTNI PROJEKTI

Opis:

Trajnost projekta je povezana z dolgoročnimi koristmi oz. rezultati za območje LAS, ki se med seboj lahko prepletajo. Projekti LEADER/CLLD zagotavljajo lokalnim skupnostim gospodarske, družbene, okoljske in kulturne koristi, ki izboljšujejo kakovost življenja in zagotavljajo dolgoročni razvoj.

Gospodarske koristi se zagotavlja preko financiranja projektov, ki ustvarjajo nova delovna mesta in krepijo lokalno gospodarstvo. **Družbene koristi** se kažejo z izvajanjem projektov, ki prispevajo k izboljšanju infrastrukture, obnovi javnih prostorov, zagotavljanju različnih izobraževanj in usposabljanj za prebivalce in lokalne akterje na območju LAS. **Kulturne koristi** se odražajo v projektih, ki krepijo identiteto skupnosti, ohranjajo kulturno dediščino in spodbujajo kulturo in ustvarjalnost. **Okoljske koristi** se zagotavlja s projekti, ki spodbujajo okolju prijazne prakse, ohranjajo naravo, zmanjšujejo ogljični odtis ali spodbujajo učinkovito rabo energije ali obnovljive vire energije.

Vprašanje za vrednotenje:

V kolikšni meri pristop LEADER/CLLD zagotavlja trajnejše rezultate in prispeva k trajnostnemu razvoju območja LAS?

Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
DU.R.4.1 Projekti s podporo LEADER/CLLD dolgoročno ohranjajo rezultate po njihovem zaključku. <i>Rezultati projekta se morajo ohranjati še vsaj 5 let po zaključku projektov.⁵</i>	R.4.1.1 Dolgoživost rezultatov podprtih projektov	VP LAS <i>anketa</i>
	R.4.1.2 Število ustvarjenih/ohranjenih delovnih mest	VP LAS
DU.R.4.2 Projekti s podporo LEADER/CLLD podpirajo trajnostni razvoj območja LAS. <i>Projekti imajo gospodarske, okoljske in družbene vplive na območje LAS.</i>	R.4.2.1 Projekti prispevajo k razvoju lokalnega gospodarstva območja LAS	VP LAS
	R.4.2.2 Projekti prispevajo k obnovi infrastrukture	VP LAS
	R.4.2.3 Projekti prispevajo k boljšim storitvam na podeželju	VP LAS
	R.4.2.4 Projekti spodbujajo okolju, naravi in podnebnju prijazne prakse	VP LAS
	R.4.2.5 Projekti prispevajo k ohranjanju/obnovi kulturne dediščine	VP LAS
	R.4.2.6 Projekti prispevajo k socialni vključenosti ranljivih skupin	VP LAS

Element vrednotenja: 5. PROJEKTI SPodbujajo Povezave med Akterji

Opis:

Sodelovanje lokalnih akterjev pri izvajanju projektov LEADER/CLLD krepi sinergije in zagotavlja, da so projekti učinkoviti, trajnostni, inovativni in pomembni za skupnost. Sinergija pomeni, da je rezultat skupnih prizadevanj večji od prispevka posameznega akterja. Uporabljeni viri, tako finančni kot človeški, pa tudi znanje in izkušnje, se uporabijo učinkoviteje, s čimer se izognemo podvajanju ali neracionalni rabi.

⁵ Upravičenec projekta mora ohranjati dejavnost, za namen katere je bila izvedena naložba, za katero je bila javna podpora izplačana v skladu s 65. členom Uredbe 2021/1060/EU, še najmanj pet koledarskih let po vložitvi zadnjega zahtevka za izplačilo sredstev za podpore za izvajanje projektov v okviru SLR. Kadar je upravičenec MSP, je ta rok 3 leta.

Sodelovanje med lokalnimi akterji iz različnih sektorjev pogosto ustvarja nove ideje in rešitve, ki morda še niso na voljo ali si jih posameznik sam ne bi mogel zamisliti. Ustvarja se okolje, kjer se povežejo strokovna znanja z različnih področij.

Skupne rešitve so pogosto bolj trajnostne in dolgoročne, manj odvisne od posameznih udeležencev in bolj od skupne odgovornosti in ciljev. Spodbuja se izmenjavo znanja in izkušenj med partnerji, s čimer se krepi kakovost rezultatov projekta.

Vprašanje za vrednotenje:

V kolikšni meri pristop LEADER/CLLD spodbuja povezave med lokalnimi akterji, ki brez njega ne bi obstajale?

Dejavnik uspeha	Kazalnik	Vir
DU.R.5.1 Razvijajo in nadgrajujejo se partnerski projekti. <i>Cilj je izmeriti število in delež projektov, ki delujejo v sinergiji in krepijo sodelovanje lokalnih akterjev.</i>	R.5.1.1 Število projektov, ki dopolnjujejo že izvedene projekte na območju LAS	VP LAS
	R.5.1.2 Število projektov, ki so bili financirani s pristopom LEADER/CLLD in ki nadgrajujejo projekte financirane iz drugih virov financiranja	VP LAS
	R.5.1.3 Število projektov medregionalnega sodelovanja LAS	VP LAS
	R.5.1.4 Število projektov transnacionalnega sodelovanja LAS	VP LAS

6. Orodja za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

V tem poglavju so najprej v obliki poenostavljenih metodoloških listov podrobneje predstavljeni kazalniki za oceno dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD. Deloma izhajajo iz podatkov, s katerimi razpolaga VP LAS; dodatne, predvsem kvalitativne podatke, pa VP LAS oz. evalvator pridobi od ciljnih skupin vrednotenja z uporabo različnih metod.

V drugem delu so predstavljeni predlogi **anket**, prilagojeni različnim ciljnim skupinam. Posamezni sklopi vprašanj se navezujejo na posamezni kazalnik predstavljen v poglavju 5. Ankete omogočajo vključiti večje število predstavnikov neke ciljne skupine, kot so upravičenci projektov, lokalno prebivalstvo, člani LAS.

Analiza kazalnikov spremljanja VP LAS in rezultati anket predstavljajo izhodišče za uporabo drugih kvalitativnih metod, kot so **intervjuji, fokusne skupine ali študije primerov**. Z njimi evalvator dodatno osvetli posamezne ugotovitve, ki si jih zgolj z analizo kvantitativnih podatkov ne more razložiti, npr. morebitne razloge za večje spremembe članstva LAS, razlike v pogledih različnih anketiranih skupin na posamezno vprašanje idr. Tako bolje razume in lažje interpretira ugotovitve, izzive, identificira dobre prakse idr. Primeri vprašanj za izvedbo intervjujev ali fokusnih skupin so predstavljeni v tretjem delu tega poglavja.

Predstavljena orodja lahko VP LAS oz. evalvator ustrezno nadgradi za svoje specifične potrebe.

6.1 Podrobnejši opisi kazalnikov

Za vse komponente in elemente vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD so kazalniki iz poglavja 5 predstavljeni podrobneje, kako jih izračunamo in kaj z njimi merimo. Nekateri kazalniki se lahko smiselno uporabijo pri oceni večih komponent dodane vrednosti. Npr. število vlagateljev projektov LAS, ki niso člani LAS, pomaga oceniti uspešnost animacije VP LAS v okviru izboljšanja upravljanja, oceno razvoja projektnih partnerstev oz. sodelovanje članov LAS z drugimi lokalnimi akterji v okviru socialnega kapitala in boljših rezultatov. Posamezen kazalnik je upoštevan le pri enem elementu vrednotenja, smiselno pa se ga interpretira tudi pri odgovorih na vprašanja za vrednotenje v okviru drugih elementov vrednotenja. Kjer je za kazalnik kot vir navedena anketa, se vrednosti pridobijo iz vprašalnikov v točki 6.2.

Vrste kazalnikov:

- a) **Kvantitativni kazalniki**, ki jih zbira VP LAS: podatke črpa iz sistema spremljanja, letnih poročil, evidenc povezanih z izvedbo animacije, postopkov javnih pozivov, poročil upravičencev o izvedenih projektih, finančnih poročil, zapisnikov organov LAS idr. Pomembno je, da VP LAS sistem spremljanja vzpostavi čimprej in da podatke zbira sprotno.
- b) **Kvantitativni kazalniki na podlagi anket**: v anketah so vprašanja večinoma zastavljena tako, da se respondent opredeli med vnaprej določenimi odgovori oz. lestvico, kar omogoča tudi kvantitativno analizo z izračunom povprečne ocene ali deleža strinjanja z neko trditvijo.
- c) **Kvalitativni / opisni kazalniki** izhajajo iz anket, intervjujev, fokusnih skupin: evalvatorju pomagajo dodatno razumeti poglede udeležencev na posamezno vprašanje, z njimi dopolnimo kvantitativne kazalnike.

6.1.1 Izboljšanje socialnega kapitala

Element vrednotenja: 1. MREŽE

Dejavnik uspeha DU.K.1.1 : Članstvo LAS vključuje različne sektorje, je stabilno in se krepi.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.1.1.1 Struktura članstva LAS	število	VP LAS	Vnese se število članov LAS po sektorjih. Pri vnosu začetnih vrednosti se uporabijo vhodni podatki, kot so bili ob vzpostavitvi LAS sporočeni OU. Izračuna se delež posameznih sektorjev glede na skupno število članov LAS.	Podatki so se prvič zbrali ob vzpostavitvi LAS za obdobje 2021-2027 (poročanje OU). Primerjava podatkov ob zaključku obdobja pokaže, ali in kako se številčnost in struktura članstva LAS spreminja skozi obdobje izvajanja SLR.
Skupno število članov LAS	število, delež			
Število članov LAS iz javnega sektorja	število, delež			
Število članov LAS iz ekonomskega sektorja	število, delež			
Število članov LAS iz socialnega sektorja	število, delež			
K.1.1.2 Število novih članov LAS	število in delež novih članov	VP LAS	Število novih članov se določi tako, da se člane LAS primerja s članstvom na koncu obdobja 2014-2020. Kot nove se šteje samo člane, ki so v obdobju do 2027 pristopili na novo. Delež izračunamo kot razmerje med skupnim številom novih članov in skupnim številom vseh članov LAS ob začetku obdobja do 2027.	Kazalnik pokaže, v kolikšni meri se je članstvo v primerjavi s prejšnjim obdobjem okrepilo z novimi člani, v katerih sektorjih ter v kakšnem deležu. Kjer se je spremenilo območje LAS, se kazalnika ne uporabi.
Število novih članov iz javnega sektorja	število			
Število novih članov iz ekonomskega sektorja	število			
Število novih članov iz socialnega sektorja	število			
K.1.1.3 Število članov LAS, ki so ohranili članstvo iz prejšnjega obdobja	število, delež	VP LAS	Izhaja se iz števila članov LAS ob zaključku obdobja 2014-2020. Šteje se število članov LAS po sektorjih, ki so ohranili članstvo v LAS tudi v obdobju do 2027. Delež se izračuna kot razmerje med skupnim številom članov LAS, ki so ohranili članstvo in številom vseh članov LAS ob koncu obdobja 2014-2020.	Kazalnik pokaže, kako stabilno je članstvo LAS ob prehodu med programskimi obdobji in kakšno je stanje po sektorjih. Kjer se je spremenilo območje LAS, se kazalnika ne uporabi.
Število članov LAS iz javnega sektorja	število			
Število članov LAS iz ekonomskega sektorja	število			
Število članov LAS iz socialnega sektorja	število			
Skupno število članov LAS ob koncu preteklega obdobja	število			

Dejavnik uspeha DU.K.1.2 : Članstvo LAS odraža raznolikost interesov delovanja in izboljšuje vključenost ranljivih skupin.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.1.2.1 Raznolikost članstva LAS		VP LAS	VP LAS podatke o članih LAS določi tako, da jih umesti glede na njihovo primarno področje delovanja. Delež članov LAS, ki se ukvarja s posamezno skupino ali interesnim področjem, se izračuna glede na skupno število članov LAS. Dodatno se lahko prikaže tudi struktura raznolikosti članstva LAS po sektorjih.	Kazalnik pokaže, kakšna je sestava članstva LAS glede pokrivanja posameznih ranljivih skupin in interesnih dejavnosti območja LAS. Izraža potencial, da se posamezne ranljive skupine boljše prepoznajo v ukrepih in projektih LAS. Hkrati izraža potencial znanj in področij za naslavljanje lokalnih potreb območja LAS. V povezavi s strukturo upravičencev projektov in pa naslovljenih potreb (področje boljših rezultatov) lahko ocenimo, v kolikšni meri so ti potenciali bili aktivirani pri izvajanju SLR.
a. Pokrivanje ranljivih skupin	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z interesi in potrebami mladih	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z interesi in potrebami žensk	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z interesi in potrebami starejših	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z interesi in potrebami oseb z raznolikimi sposobnostmi (invalidi, osebe s posebnimi potrebami, ..)	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z interesi in potrebami priseljencev	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z drugimi v SLR prepoznanimi ranljivimi skupinami	število, delež			
b. Interesno področje delovanja članov LAS				
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z varovanjem okolja in narave	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja z varovanjem kulturne dediščine in/ali s turizmom	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja s športom in rekreacijo	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja s področjem zdravja in socialnega varstva	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja s kulturo	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja s kmetijstvom in gozdarstvom	število, delež			
Število članov LAS, ki se primarno ukvarja s podjetništvom ali podporo podjetništvu	število, delež			
Število članov LAS, ki so lokalne skupnosti, krajevne skupnosti	število, delež			
Število članov LAS, ki pokriva druga interesna področja	število, delež			
K.1.2.2 Zastopanost ranljivih skupin v članstvu LAS	povprečna vrednost za posamezno ranljivo skupino	anketa ali intervju	S kazalnikom se ugotavlja, kako dobra je pokritost posameznih ranljivih skupin med člani LAS glede na prepoznano stanje območja LAS.	Smiselno se upošteva kontekst območja LAS, npr. ali so posamezne ciljne skupine v SLR prepoznane kot ranljive, ali so

				tovrstne organizacije v območju prisotne idr.
--	--	--	--	---

Dejavnik uspeha DU.K.1.3: LAS se aktivno vključuje v druge mreže.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.1.3.1 Vključenost LAS v mreže na različnih ravneh	skupno število vključitev v mreže	VP LAS	Upošteva se število vključitev, pri katerih VP LAS v neki mreži deluje kot zastopnik partnerstva LAS (in ne lastne organizacije).	Kazalnik kaže vključenost in vlogo LAS v razvojnih strukturah širše skupnosti ter gradnjo širših teritorialnih mrež in sodelovanj.
Na lokalni ravni	število		LAS, s predstavniki, vključen npr. v občinske odbore, lokalne skupine – npr. za starejše ipd.	
Na regionalni ravni	število		LAS, s predstavniki, vključen npr. v regijski svet, regionalne delovne skupine, delovne skupine zavarovanih območij, regijske mreže ipd.	
Na nacionalni ravni	število		LAS, s predstavniki, vključen npr. v DRSP, delovanje v komisijah DRSP, nacionalnih mrežah ipd.	
Na mednarodni ravni	število		LAS, s predstavniki, vključen v npr. ELARD ali kakšno podobno združenje.	
K.1.3.2 Koristi sodelovanja v LAS	anketa	anketa ali intervju	Izvede se anketa med člani LAS. Kazalnik se lahko smiselno uporabi tudi v fokusni skupini ali intervjujih.	S kazalnikom se ugotavlja, kakšne koristi člani LAS prepoznajo v sodelovanju v LAS.

Dejavnik uspeha DU.K.1.4: Izboljšuje se kakovost interakcij in kultura sodelovanja med člani LAS.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.1.4.1 Mreženje in sodelovanje članov LAS	skupno število dogodkov	VP LAS	Seštevek števila posameznih dogodkov, ki jih organizira in izvaja LAS z namenom povezovanja članov LAS. Dogodke smiselno vključite v predlagane skupine, posamezni dogodek vključite le v eno od	S kazalnikom se ugotavlja, kakšne vrste aktivnosti izvaja LAS z namenom krepi sodelovanje in povezovanje med člani LAS.
Število ekskurzij, ogledov dobrih praks	število			
Število tematskih delavnic (za krepitev ponudbe, povezovanje območja, znanja, veščin ipd.)	število			
Število usposabljanj	število			
Število promocijskih dogodkov - predstavitev LAS in ponudbe storitev LAS	število			

			predlaganih skupin (v izogib dvojnemu štetju).	
K.1.4.2 Kakovost interakcij med člani LAS	anketa	anketa ali intervju	Izvede se anketa med člani LAS. Kazalnik se lahko smiselno uporabi tudi v fokusni skupini.	S kazalnikom se ugotavlja kakovost odnosov med člani LAS.

Element vrednotenja: 2. Skupni miselni modeli, vrednote in prepričanja

Dejavnik uspeha DU.K.2.1: LAS spodbuja skupno vizijo razvoja območja in krepi občutek pripadnosti skupnosti.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.2.1.1 Dogodki za krepitev skupnosti in povezovanje območja LAS	skupno število	VP LAS	Seštevek števila dogodkov, ki jih VP LAS organizira za lokalne akterje / širšo skupnosti z namenom krepitev skupnosti in povezovanja območja LAS.	S kazalnikom se ugotavlja prispevek LAS h krepitevi skupnosti in povezovanju območja. V tem delu ne štejemo aktivnosti VP LAS, ki so namenjene informiranju o javnih pozivih ali usposabljanjih za namene izvajanja projektov LAS.
Število dogodkov, namenjenih predstavitvi delovanja LAS, partnerstva na območju LAS	število			
Število dogodkov, namenjenih krepitevi ponudbe, znanja, storitev na podeželju	število			
Število dogodkov, namenjenih podpori in povezovanju ponudnikov na območju LAS	število			
K.2.1.2 Podprte kolektivne blagovne znamke	število	VP LAS	Število novo razvitih ali podprtih in nadgrajenih kolektivnih blagovnih znamk v aktualnem programskem obdobju, npr. kolektivne znamke na področju lokalnih, regionalnih in drugih gastronomskih, turističnih, rokodelskih produktov, ohranjanja narave idr., ki krepijo prepoznavnost območja.	S kazalnikom se ugotavlja prispevek h krepitevi identitete in pripadnosti skupnosti ter povezovanja med akterji. Kolektivna znamka je rezultat procesa znamčenja območja LAS in dokaz obstoja lokalne identitete.
K.2.1.3 Prispevek LAS k ohranjanju vrednote podeželske skupnosti in identitete.	povprečna vrednost	anketa	Izvede se anketa med člani LAS in upravičenci projektov. Kazalnik se lahko uporabi tudi v fokusni skupini.	S kazalnikom se ugotavlja vloga LAS pri ohranjanju in krepitevi vrednot podeželske skupnosti in identitete.

Dejavnik uspeha DU.K.2.2 : Med različnimi strukturami na ravni LAS in širše se krepi medsebojna podpora in zaupanje.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
K.2.2.1 Medsebojna podpora in zaupanje	povprečna vrednost	anketa, fokusna skupina		S kazalnikom se ugotavlja kako se spreminja, krepi odnos med strukturami.
Podpora, zaupanje in kakovost odnosa med VP LAS in pristojnimi organi LEADER/CLLD.	povprečna vrednost	anketa, intervju	Izvede se anketa ali intervju s sodelavci VP LAS.	
Podpora, zaupanje in kakovost odnosa med člani LAS, organi LAS, upravičenci	povprečna vrednost	anketa	Izvede se anketa med člani LAS, upravičenci, organi LAS (upravni odbor).	
Podpora in zaupanje LAS med prebivalci območja LAS.	povprečna vrednost	anketa	Izvede se anketa med prebivalstvom LAS.	S kazalnikom se ugotavlja, kako prebivalci poznajo in zaupajo LAS.

6.1.2 Izboljšanje upravljanja

Element vrednotenja: 1. Lokalno upravljanje

Dejavnik uspeha DU.U.1.1 : Strukture in postopki LAS omogočajo demokratično, vključujoče in pregledno odločanje.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
U.1.1.1 Zastopanost članov LAS v organu odločanja LAS	skupno število in struktura	VP LAS	Pri vnosu podatkov se upošteva organ odločanja LAS. V večini primerov gre za upravni odbor, z izjemo par LAS, pri katerih je kot organ odločanja opredeljena skupščina LAS ali drug organ.	Deleži posameznih kategorij pokažejo, kako so upoštevani glasovi posameznih sektorjev ali posebnih skupin (npr. mladih, žensk pri odločanju).
Skupno število članov v organu odločanja LAS	število, 100 %		Navede se skupno število članov v organu odločanja LAS.	Podatke za obdobje do 2027 je VP LAS že zbral in posredoval OU na začetku izvajanja. Ti predstavljajo izhodiščne vrednosti in naj se ne spreminjajo.
Število članov v organu odločanja LAS, ki zastopajo javni sektor	število, delež		Navede se podatek o številu članov posamezne kategorije.	Na koncu obdobja do 2027 se ponovno preveri sestava (npr. če pride do sprememb med obdobjem oz. organu odločanja
Število članov v organu odločanja LAS, ki zastopajo ekonomski sektor	število, delež		Delež (%) se izračuna kot razmerje med številom članov posamezne kategorije in skupnim številom članov v organu odločanja LAS.	
Število članov v organu odločanja LAS, ki zastopajo socialni sektor	število, delež			
Število žensk v organu odločanja LAS	število, delež			
Število moških v organu odločanja LAS	število, delež			

Število mladih članov in članic do 30 let v organu odločanja LAS	število, delež		Kot predstavnike drugih ranljivih skupin štejemo osebe, ki jih (ob ženskah, mladih in starejših) opredeljuje SLR.	LAS poteče mandat in se izvolijo/imenujejo novi predstavniki).
Število starejših članov in članic v organu odločanja LAS (65 let ali več)	število, delež			Dotatna kazalnika, ki prikazeta zastopanost drugih ciljnih skupin v organu odločanju LAS.
Število predstavnikov drugih ranljivih skupin v organu odločanja LAS	število, delež			
U.1.1.2 Preglednost delovanja in odločanja organov LAS	da/ne			
Interni dokumenti LAS so javno dostopni na spletni strani LAS (skupščina, upravni odbor, nadzorni odbor, ocenjevalna komisija)	da/ne	VP LAS oz. spletna stran LAS	VP LAS ali evalvator preveri dostopnost informacij na spletni strani LAS. Pri objavah odločitev organov LAS zadostuje, da so objavljeni sprejeti sklepi, brez podrobnosti razprav oz. celotnih zapisnikov.	Navedeni podatki pokažejo, kako pregledni (transparentni) so postopki in odločanje v posameznih organih LAS z vidika širših deležnikov LAS. Široka dostopnost informacij o sprejetih odločitvah predstavlja osnovo dobrega upravljanja, povečuje odgovornost organov LAS in krepi zaupanje v delo LAS.
Imena članov in članic organov LAS (nadzorni odbor, upravni odbor) so objavljena na spletni strani LAS	da/ne			
Postopki in merila za ocenjevanje in izbor projektov so objavljeni na spletni strani LAS	da/ne			
Letno poročilo LAS je objavljeno na spletni strani LAS (vsebinsko in finančno)	da/ne			
Sprejete odločitve oz. sklepi sej skupščine LAS so objavljeni na spletni strani LAS	da/ne			
Sprejete odločitve oz. sklepi sej upravnega odbora LAS so objavljeni na spletni strani LAS	da/ne			
Sprejete odločitve oz. sklepi sej nadzornega odbora LAS so objavljeni na spletni strani	da/ne			
U.1.1.3 Prejete pritožbe na odločitve organov odločanja LAS	delež (%)			
Število prejetih vlog na javni poziv LAS	število			
Število prejetih pritožb v okviru javnega poziva LAS	število			
U.1.1.4 Kakovost procesov usklajevanja in odločanja v organih LAS	povprečna vrednost	anketa, fokusna skupina	Izvede se anketa za organe LAS (skupščina LAS, upravni odbor, ocenjevalna komisija). Člane organov LAS lahko vključimo tudi v fokusno skupino. Za posamezna vprašanja se izračunajo povprečne vrednosti – upoštevajo se samo odgovori tistih, ki se opredelijo.	Anketa z organi LAS pokaže, kako člani samoocenjujejo svojo vlogo in kakovost procesov upravljanja in odločanja. LAS oz. evalvator primerja odgovore posameznih organov LAS, na fokusnih skupinah pa lahko v razpravi poglobi razumevanje rezultatov in potreb po izboljšanju procesov odločanja ali prenosov dobrih praks med organi LAS.

Dejavnik uspeha DU.U.1.2 : SLR je pripravljena vključujoče, pregledno in odraža potrebe območja LAS.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
U.1.2.1 Število javnih dogodkov za pripravo SLR	število javnih dogodkov	VP LAS	Pri kazalniku se upošteva javne dogodke, namenjene najširši ciljni javnosti, prebivalstvu in lokalnim akterjem.	Namen kazalnika je pokazati, v kolikšni meri je bil proces priprave SLR zastavljen odprto in vključujoče.
U.1.2.2 Vključenost deležnikov v pripravo SLR	število vseh udeležb, 100 %		Upošteva se število vseh udeležb sodelujočih na vseh javnih dogodkih v procesu priprave SLR.	S kazalnikom ugotavljamo odziv/udeležbo na dogodkih in strukturo zastopanosti posameznih sektorjev ali ciljnih skupin.
Število udeležb iz javnega sektorja	število, delež		Razmerje se določi med številom udeležb predstavnikov posameznega sektorja glede na vse udeležbe na dogodkih.	Podatki so dostopni iz evidenc VP LAS in poglavja SLR o opisu procesa priprave strategije. Če LAS tega podatka ni spremljala, pri interpretaciji poda opisno oceno.
Število udeležb iz ekonomskega sektorja	število, delež			
Število udeležb iz socialnega sektorja	število, delež			
Število žensk, ki so sodelovale na javnih dogodkih za pripravo SLR	število, delež			
Število mladih, ki so sodelovali na javnih dogodkih za pripravo SLR	število, delež			
Število udeležencev v anketah za pripravo SLR	število			
Število udeležencev v intervjujih za pripravo SLR	število		Skupno število opravljenih intervjujev z različnimi deležniki.	
Število udeležencev v drugih oblikah priprave, ki niso že zajeti v zgornjih kategorijah	število		Npr. število udeležencev fokusnih skupin ali udeležencev, ki so obravnavali SLR v organu odločanja LAS.	
U.1.2.3 Kakovost priprave in izvajanja SLR	povprečna vrednost	anketa	Anketa se izvede za različne deležnike. Za posamezna vprašanja se izračunajo povprečne vrednosti – upoštevajo se samo odgovori tistih, ki se opredelijo.	Primerjamo rezultate različnih deležnikov in njihov pogled na pristop priprave od spodaj navzgor ter na sodelovanje pri izvajanju SLR.

Dejavnik uspeha DU.U.1.3 : VP LAS izboljšuje podporo potencialnim vlagateljem in upravičencem, v izvajanje SLR se vključujejo novi lokalni akterji.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar

U.1.3.1 Animacija in krepitev usposobljenosti lokalnih akterjev	število skupaj	VP LAS	Seštevek spodnjih načinov krepitev zmogljivosti lokalnih akterjev.	Podatke zbiramo sprotno, nanašajo se na aktivnosti, ki jih v okviru animacije za potencialne in dejanske upravičence organizira VP LAS. S tem VP LAS izkazuje podporo lokalnim akterjem. Kazalnik učinka se poveže z ostalimi kazalniki rezultata krepitev zmogljivosti lokalnih akterjev za upravljanje lokalnega razvoja.
Informativne delavnice v okviru javnih pozivov in izvajanja projektov	število		Šteje se število javnih dogodkov informiranja/svetovanja v okviru javnega poziva (priprava, izvajanje, poročanje).	
Individualno svetovanje v okviru javnih pozivov oz. izvajanja projektov LAS	število		Število opravljenih individualnih svetovanj za pripravo, izvajanje in poročanje o projektih. Kot individualno svetovanje štejemo svetovanje opravljeno za posameznega lokalnega akterja (potencialnega vlagatelja ali upravičenca LAS).	
U.1.3.2 Lokalni akterji, ki so dobili pomoč	število	VP LAS	Šteje se udeležba lokalnih akterjev na javnih dogodkih, delavnicah in svetovanjih. Šteje se število lokalnih akterjev, ki so dobili pomoč v obdobju izvajanja SLR (enojno štetje) v vseh fazah (informiranje, priprava, izvajanje, poročanje o projektih).	Lahko ločimo tudi na člane in nečlane LAS, kar ponovno dokaže učinke animacije in krepitev zmogljivosti, pa tudi razpršenost oz. koncentracijo pomoči (povprečno število svetovanj in delavnic na lokalnega akterja).
U.1.3.3 Zadovoljstvo s podporo VP LAS	povprečna vrednost	anketa	Anketa se izvede z upravičenci projektov LAS, ki ocenijo posamezne vidike podpore. Povprečne vrednosti se izračunajo glede na odgovore tistih, ki se opredelijo glede pomoči oz. so jo koristili.	Kazalnik predstavlja rezultat, zadovoljstvo upravičencev s podporo VP LAS pri pripravi in izvajanju projektov. Dokaže dodano vrednost podpore lokalnim akterjem v primerjavi z drugimi instrumenti.
U.1.3.4 Zahtevnost priprave in izvajanja projektov	povprečna vrednost	anketa	Anketa se izvede z upravičenci projektov. Povprečne vrednosti se izračunajo glede na odgovore tistih, ki se opredelijo.	Ugotavljamo, kako upravičenci dojemajo posamezne vidike upravljanja projektov, kako ocenjujejo upravno breme.
U.1.3.5 Struktura vlagateljev projektov (novi, nečlani)	število, delež			
Novi vlagatelji projektov LAS	število	VP LAS	Štejejo se novi vlagatelji. To so vlagatelji, ki so v tekočem programskem obdobju prvič kandidirali na javni poziv (ni nujno, da so postali tudi upravičenci). Delež se izračuna glede na vse vlagatelje na javni poziv. Vsak vlagatelj se šteje samo enkrat, tudi če sodeluje v več projektih.	Kazalnik nam pokaže vpliv animacije in podpore VP LAS z vključevanjem novih lokalnih akterjev v izvajanje SLR.

Vlagatelji, ki niso člani LAS	število	VP LAS	Šteje se število vlagateljev na javni poziv, ki niso člani LAS. Delež se izračuna glede na vse vlagatelje na javni poziv. Vsak vlagatelj se šteje samo enkrat, tudi če sodeluje v več projektih.	Kazalnik pokaže na vpliv animacije izven članstva LAS.
-------------------------------	---------	--------	--	--

Dejavnik uspeha DU.U.1.4: Krepi se sposobnost za izvajanje SLR.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
U.1.4.1 Sposobnost VP LAS za upravljanje na lokalni ravni	povprečna vrednost	anketa	Različni deležniki (člani LAS, upravičenci, upravni odbor) izpolnijo anketo, vključno s samooceno VP LAS. Povprečna ocena za posamezne vidike se izračuna na podlagi tistih respondentov, ki so podali oceno.	Gre za kvalitativno in kvantitativno oceno deležnikov, kako ocenjujejo usposobljenost VP LAS za izvajanje podpore lokalnim akterjem. Ugotovitve posameznih skupin deležnikov primerjamo med seboj. V fokusnih skupinah lahko dodatno utemeljimo razloge za razlike, iščemo predloge izboljšav. Primerjamo rezultate na začetku in ob zaključku obdobja.
U.1.4.2 Sposobnost organov LAS za upravljanje na lokalni ravni	povprečna vrednost	anketa	Različni deležniki (člani LAS, upravičenci, upravni odbor, VP LAS) izpolnijo anketo. Povprečna ocena za posamezne vidike se izračuna na podlagi tistih respondentov, ki so podali oceno.	Gre za kvalitativno in kvantitativno oceno članov organov LAS, kako samoočenjujejo zmogljivosti za upravljanje na lokalni ravni. Rezultate posameznih organov LAS primerjamo med seboj. V fokusnih skupinah lahko dodatno utemeljimo razloge in iščemo predloge izboljšav. Primerjamo rezultate na začetku in ob zaključku obdobja.
U.1.4.3 Sposobnost upravičencev LEADER/CLLD za izvajanje SLR	povprečna vrednost	anketa	Upravičenci LEADER/CLLD ob zaključku projekta izpolnijo vprašalnik. Izračunajo se povprečne vrednosti.	Gre za kvalitativno in kvantitativno oceno upravičencev, kako samoočenjujejo napredek pri krepitvi specifičnih kompetenc.

Dejavnik uspeha DU.U.1.5: Izboljšujeta se komuniciranje in prepoznavnost dosežkov LAS na lokalni ravni.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
U.1.5.1 Strategija in/ali načrt komuniciranja	da/ne	VP LAS	Navede se podatek o tem, ali kateri od dokumentov obstaja in kako pogosto se ga posodablja.	Tovrstni kazalnik pokaže, da se partnerstvo LAS bolj strateško oz. načrtno posveča komuniciranju.
U.1.5.2 Kanali komuniciranja				
Pogostost posodabljanja spletne strani	pogostost	VP LAS	Kako pogosto VP LAS posodablja spletno stran (vsaj 1x mesečno, vsake 3 mesece, na 6 mesecev)	Kazalniki predstavljajo osnovo za ugotavljanje načinov komuniciranja LAS s ciljnim javnostmi. Vzpostavitev in delovanje spletne strani LAS je obvezna, medtem ko je prisotnost na drugih kanalih stvar pristopov posamezne LAS.
Prisotnost na družbenih omrežjih	da/ne			
LAS ima na družbenih omrežjih lastni račun	da/ne			
LAS na družbenih omrežjih uporablja račun VP LAS	da/ne			
Prisotnost v lokalnih medijih	pogostost			
Prisotnost LAS na lokalnih dogodkih	število	VP LAS	Število dogodkov, ki se jih v imenu članstva LAS udeleži VP LAS z namenom predstavljanja LAS, njenih produktov, dosežkov idr. (npr. predstavitev, sejmi, konference).	
U.1.5.3 Doseganje ciljnih javnosti				
Število objav na spletnih straneh	število	VP LAS	Podatki se spremljajo letno.	Kazalniki pokažejo, kako se spreminja komuniciranje LAS po posameznih letih in kanalih komuniciranja.
Število objav na družbenih omrežjih	število		Podatki se spremljajo letno.	
Število objav v medijih	število		Podatki se spremljajo letno.	
Število sledilcev na družbenih omrežjih	število		Podatki se spremljajo letno.	
Število obiskov spletne strani	število		Podatki se spremljajo letno.	
U.1.5.4 Prepoznavnost LAS	povprečna vrednost	anketa	Anketa se izvede z različnimi deležniki (partnerstvo LAS, upravičenci, lokalno prebivalstvo)	S pridobljenimi kvalitativnimi podatki ugotavljamo vpliv komuniciranja na prepoznavnost LAS in njenega delovanja.

Element vrednotenja: 2. Upravljanje na več ravneh

Dejavnik uspeha DU.U.2.1 : Krepi se koordinacija in sodelovanje med LAS, pristojnimi organi LEADER/CLLD in drugimi deležniki.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
U.2.1.1 Aktivnosti krepitve zmogljivosti		VP LAS		
Udeležba VP LAS in/ali članov LAS na usposabljanjih, ki jih organizirajo pristojni organi LEADER/CLLD (število dogodkov)	število dogodkov		Podatki se spremljajo letno. Zabeleži se število dogodkov, ki so se jih predstavniki VP LAS ali organov LAS udeležili.	Kazalnik je treba interpretirati tudi z vidika dogodkov, ki se jih morebiti predstavniki LAS niso udeležili.
Udeležba VP LAS na koordinacijskih sestankih s pristojnimi organi LEADER/CLLD (število sestankov)	število dogodkov			
U.2.1.2 Sodelovanje s pristojnimi organi	povprečna ocena	anketa		
Kakovost sodelovanja z organom upravljanja MKGP (EKSRP)			Vprašanja v anketi izpolnijo sodelavci VP LAS.	Kazalnik se izmeri na začetku in koncu obdobja, da se ugotovi kakovostni napredek.
Kakovost sodelovanja z organom upravljanja MKRR (ESRR)			Za posamezen vidik sodelovanja se izračuna povprečna vrednost oz. poda skupna ocena sodelavcev.	
Kakovost sodelovanja s posredniškim telesom MKRR (ESRR)				
Kakovost sodelovanja z AKTRP (EKSRP)				
U.2.1.3 Sodelovanje z drugimi deležniki		VP LAS		
Sodelovanje LAS z raziskovalnimi institucijami	število projektov		Število vključenosti LAS v raziskave, ki potekajo v okviru raziskovalnih projektov.	V tem delu ugotavljamo vključenost LAS v raziskovalno delo in v druge strategije, s čimer LAS krepi sposobnosti za upravljanje in zagotavlja dodatni vpogled v svoje delo.
Sodelovanje LAS z dijaki in študenti	število izdelkov, ki obravnavajo LAS		Navede se število seminarских, diplomskih, magistrskih in drugih nalog, v katerih se obravnava LAS.	
Sodelovanje LAS v pripravi drugih strategij na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni	število vključitev		Navede se število vključitev VP LAS kot predstavnika LAS pri izdelavi strateških dokumentov.	S sodelovanjem VP LAS v drugih mehanizmih (EU in drugi projekti) se krepijo kompetence upravljanja.
Sodelovanje VP LAS v drugih EU mehanizmih (<i>Interreg, Erasmus +, EIP projekti, ...</i>)	da/ne			
U.2.1.4 Vpliv na kakovost upravljanja na lokalni ravni	kakovostna ocena	anketa		
			Vprašalnik izpolnijo VP LAS in člani upravnega odbora.	Gre za kakovostno oceno vpliva sodelovanja na več ravneh na upravljanje lokalnega razvoja. Koristnost sodelovanja v drugih projektih za upravljanje LEADER/CLLD.

6.1.3 Boljši rezultati in vplivi

Element vrednotenja: 1. Učinek vzvoda

Dejavnik uspeha DU.R.1.1 : Na območju LAS potekajo nadaljnje naložbe ali dejavnosti, da bi se dosegli cilji SLR.				
Kazalnik:	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.1.1.1 Lastni delež sredstev upravičencev v projektih LAS	EUR, %	VP LAS	<p>Lastni delež sofinanciranja upravičencev izvedenih projektov se izračuna kot razmerje med vrednostjo vloženih sredstev upravičencev in celotno vrednostjo projektov LAS.</p> <p>Delež sofinanciranja iz sredstev LEADER/CLLD se izračuna kot razmerje med vrednostjo sredstev LEADER/CLLD in celotno vrednostjo projektov.</p>	<p>Manjši kot je delež sofinanciranja LEADER/CLLD, večji delež so zagotovili upravičenci projektov iz lastnih sredstev oziroma s prostovoljnim delom.</p> <p>Dodatno se lahko analizira, kakšni so bili lastni deleži sofinanciranja upravičencev po sektorjih (javni, ekonomski in socialni sektor). Za ta namen se lahko uporabi pripomoček excel Priloga 2 – razvrščanje upravičencev).</p>
R.1.1.2 Prostovoljsko delo	število, EUR	VP LAS	<p>Iz baze izvedenih projektov se izberejo tisti, ki so vključevali prostovoljsko delo. Prostovoljsko delo se ovrednoti v denarju.</p> <p>Pri spremljanju za obdobje 2014-2020 se kot kazalnik uporabi tudi vrednost prispevka v naravi v materialu.</p>	<p>Prostovoljsko delo je ključnega pomena za upravičence, ki so v izvajanju projektov vključeni v manjšem obsegu oziroma težko zagotovijo finančna sredstva.</p> <p>Prispevek v naravi (material) se ugotavlja za projekte obdobja 2014-2020.</p>
R.1.1.3 Spodbujene nadaljnje naložbe oz. dejavnosti	odprto vprašanje	anketa, fokusna skupina	Vprašanje za VP LAS ali fokusno skupino. Podatki od upravičencev se zberejo z anketo.	Zbrani podatki pomagajo oceniti, če so z izvajanjem projektov spodbujene nadaljnje naložbe na območju LAS.

Dejavnik uspeha DU.R.1.2 : V okviru pristopa LEADER/CLLD so se vključili novi upravičenci projektov.				
Kazalnik:	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar

R.1.2.1 Novi upravičenci projektov LAS (glede na prejšnje obdobje)	število, %	VP LAS	Število novih upravičencev se ugotavlja glede na upravičence preteklega obdobja. Upravičence je smiselno razvrstiti po sektorjih. Delež se izračuna glede na skupno število upravičencev tekočega obdobja.	Število vključenih upravičencev v izvajanje projektov kaže na to, kako aktivni so člani LAS. Večji kot je delež novih upravičencev, bolj uspešna je animacija območja LAS.
R.1.2.2 Upravičenci glede na članstvo v LAS	število, %	VP LAS	Razmerje med upravičenci projektov, ki so člani LAS in tistimi, ki niso člani LAS.	To razmerje je smiselno ugotavljati ob zaključku obdobja tudi z vidika, ali so se upravičenci, ki prej niso bili člani LAS, včlanili v LAS in kako je to vplivalo na samo članstvo.
R.1.2.3 Članstvo v LAS se povečuje		anketa, fokusna skupina	Z anketo za sodelavce VP LAS ali fokusno skupino preučimo razvojno dinamiko članstva LAS.	

Element vrednotenja: 2. Projekti dobro prilagojeni potrebam območja

Dejavnik uspeha DU.R.2.1 : S pristopom LEADER/CLLD se izpolnjujejo posebne lokalne potrebe in teritorialni cilji. Tako se omogoča projekte različnih vrst upravičencev, s katerimi se vrednotijo posebne teritorialne prednosti in identitete.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.2.1.1 Projekti prilagojeni potrebam SLR	število, %, EUR	VP LAS	Iz baze izvedenih projektov se ti razvrstijo glede na to, katero potrebo v SLR naslavlja v največji meri. Vsak projekt se opredeli zgolj k eni potrebi. Seštejejo se sredstva (EUR) in deleži od vseh sredstev SLR namenjena posameznim potrebam.	Iz navedenih kazalnikov lahko ugotovimo, v kakšni meri se izvajajo projekti, ki prispevajo k posamezni potrebi oziroma ali je izvajanje SLR uravnoteženo. LAS ugotovi, h katerim potrebam (in ciljnim skupinam) prispeva SLR in v kolikšni meri.
R.2.1.2 Projekte izvajajo različne vrste upravičencev	število, %	VP LAS	Iz baze izvedenih projektov se preštejejo vsi partnerski projekti (izvajata ga najmanj dva partnerja). Delež izračunamo kot razmerje med partnerskimi projekti in vsemi podprtimi projekti. Izdelamo tudi pregled upravičencev po sektorjih. Dodatno se lahko meri, v koliko projektih posamezni upravičenec sodeluje oz. delež upravičencev, ki sodeluje v več projektih.	Na splošno velja, da večja kot je raznolikost partnerjev, bolj so projekti prilagojeni potrebam območja. Upravičenci z območja LAS so bolj dovzetni za zasledovanje opredeljenih potreb in bolj učinkovito rabo lokalnih virov in sredstev. Pregled pokaže, kateri sektorji so v izvedbo bolj vključeni. To lahko primerjamo tudi s strukturo članstva LAS.

R.2.1.3 Urejene površine (npr. površina urejenih rekreativnih območij, urejene / obnovljene športno-rekreativne infrastrukture, površine namenjene turizmu) za dvig kvalitete življenja	površina	VP LAS	Sešteje se površina novo urejenih območij, ki neposredno prispevajo k dvigu kvalitete življenja. Dolžine urejenih poti (km) Urejene zunanje površine (m ²) Urejene notranje površine (m ²)	Smiselno bi bilo pogledati teritorij, kjer imajo projekti rezultate, po posameznih občinah na območju LAS in ugotoviti, kako uravnoteženo je izvajanje SLR na celotnem območju LAS oz. kje so pričakovani vplivi večji.
R.2.1.3 Večje koristi za skupnost	povprečna vrednost	anketa/ fokusna skupina	Z anketo pri upravičencih ugotavljamo, v kolikšni meri so projekti prilagojeni potrebam skupnosti aktivirali njene potenciale in ustvarili koristi za skupnost, tudi v primerjavi z drugimi instrumenti ali ukrepi.	Namen je zbrati dokaze o tem, kako lahko pristop LEADER/CLLD s prilagojenimi projekti, ki jih izvajajo različni upravičenci, ustvarja večje koristi za skupnost v primerjavi z drugimi ukrepi (ki jih izvajajo upravičenci individualno).

Element vrednotenja: 3. Inovativnejši projekti

Dejavnik uspeha DU.R.3.1: S pristopom LEADER/CLLD se na območju LAS spodbuja inovativnost.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.3.1.1 Projekti, ki so inovativni v lokalnem okolju	število, %	VP LAS	Na podlagi opredeljene definicije inovativnosti se prešteje vse projekte, ki so bili že v procesu ocenjevanja projektov označeni kot inovativni. Izračuna se kot delež inovativnih projektov od vseh izvedenih projektov na območju LAS.	Za opredelitev se lahko uporabi pripomoček excel (Priloga 9.2, list razvrščanje projektov).
R.3.1.2 Delež izdatkov LEADER/CLLD za inovativne projekte	EUR	VP LAS	Izračuna se kot delež izdatkov za inovativne projekte od vseh izdatkov za izvedene projekte na območju LAS.	Za opredelitev se lahko uporabi pripomoček excel (Priloga 9.2, list razvrščanje projektov).

Dejavnik uspeha DU.R.3.2: LAS in upravičenci projektov na območju LAS uvajajo nove rešitve.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.3.2.1 Vrste inovacij				
Proizvodne inovacije (število, delež novih izdelkov ali storitev)	število, %	VP LAS	Iz nabora inovativnih projektov (R.3.1.1) VP LAS opredeli, katera vrsta inovacije (proizvodna, procesna, trženjska ali organizacijska) je prevladujoča.	Proizvodne inovacije: vključujejo izdelek ali storitev, ki je nov ali bistveno izboljššan na območju LAS. Primer: nov turistični produkt, npr. soba pobega.
Procesne inovacije (število, delež novih proizvodnih ali predelovalnih metod ali rešitev)	število, %	VP LAS	V praksi se posamezne vrste inovacij med seboj pogosto prepletajo, zato izberite tisto vrsto inovacije, ki se kaže v največji meri. Pomembno je, da inovativni projekt po lastni presoji umestite le v eno vrsto inovacije. Deleži posameznih vrst inovacij se izračunajo glede na vse opredeljene inovativne projekte v obdobju.	Procesne inovacije: vključujejo novo ali bistveno izboljšano proizvodno ali predelovalno idr. metodo. Primer: nova naprava ali sistem za pakiranje proizvodov ponudnikov zelenjave, uporaba VR očal, posebna čistilna naprava, ipd.
Trženjske inovacije (število, delež novih trženjskih metod)	število, %	VP LAS		Trženjske inovacije: nanašajo se na novo tržno metodo, ki vključuje znatne spremembe pri oblikovanju izdelka ali embalaže, umeščanju izdelka, promociji izdelka ali določanju cen. Primer: dostopni turizem, usmerjanje turističnega obiska, lokalna valuta, zeleni zabojčki.
Organizacijske inovacije (število, delež novih organizacijskih metod v poslovanju)	število, %	VP LAS		Organizacijske inovacije: uvedba nove organizacijske metode v poslovanje ali odnose z zunanjimi deležniki. Primer: partnersko sodelovanje ali organiziranje lokalnih proizvajalcev za izvedbo nove storitve, skupinski prevozi.

Element vrednotenja: 4. Trajnostni projekti

Dejavnik uspeha DU.R.4.1: Projekti s podporo LEADER/CLLD dolgoročno ohranjajo rezultate po njihovem zaključku.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.4.1.1 Dolgoživost rezultatov podprtih projektov	število, %	VP LAS anketa	Izračuna se kot razmerje med številom dolgoživih projektov, ki so ohranili rezultate, in številom vseh projektov izvedenih s sredstvi LEADER/CLLD.	Večji kot je delež, bolj dolgoživi so projekti, ki se izvajajo na območju LAS. Rezultati se preverijo tudi z anketo oz. fokusno skupino.
R.4.1.2 Število ustvarjenih/ohranjenih delovnih mest	število	VP LAS	Prešteje se projekte s podporo LEADER/CLLD, ki so ustvarili ali ohranili delovno mesto.	Ustvarjena/ohranjena delovna mesta zagotavljajo gospodarsko trajnost tudi po zaključku podpore.

Dejavnik uspeha DU.R.4.2: Projekti s podporo LEADER/CLLD podpirajo trajnostni razvoj območja LAS.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.4.2.1 Projekti prispevajo k razvoju lokalnega gospodarstva območja LAS	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, v katerih sodelujejo gospodarski subjekti, ki delujejo na območju LAS, npr. podjetja, obrtniki, socialna podjetja in kmetje.	Izvedeni projekti prispevajo k izboljšanju gospodarske aktivnosti na območju LAS. Primer: lokalne tržnice, vzpostavitev lokalnih kolektivnih blagovnih znamk, skupni turistični produkti.
R.4.2.2 Projekti prispevajo k obnovi infrastrukture	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, ki prispevajo k obnovi infrastrukture na območju LAS.	Obnovljena infrastruktura prispeva k izboljšanju dostopa do storitev na območju LAS. Primer: parkirišča za avtodome, obnova večnamenskih prostorov, fitnes na prostem.
R.4.2.3 Projekti spodbujajo razvoj novih/izboljšanje obstoječih storitev na podeželju	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, ki prispevajo k razvoju storitev na območju LAS, ki izboljšujejo kakovost življenja za vse skupine prebivalcev.	Nove oblike sodelovanja lahko izboljšajo obstoječe storitve ali prispevajo k razvoju novih storitev ali programov za prebivalce območja LAS. Primer: programi za krepitev zdravega življenjskega sloga, nova kulturna ponudba, novi programi izobraževanja in usposabljanja.

R.4.2.4 Projekti spodbujajo okolju, naravi in podnebnju prijazne prakse	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, ki imajo neposreden vpliv na stanje okolja, narave in podnebja na območju LAS.	Gre za projekte, ki izboljšujejo stanje ekosistemov, prispevajo k biotski raznovrstnosti, spodbujajo OVE, prilagajanje na podnebne spremembe ali njihovo blaženje, krepitev trajnostne mobilnosti, ... Primer: biološka čistilna naprava, ozaveščanje o prilagajanju na podnebne spremembe, ločevanje ali ponovna uporaba odpadkov, obnova kalov ali drugih lokalnih ekosistemov.
R.4.2.5 Projekti prispevajo k ohranjanju/obnovi kulturne dediščine	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, ki imajo neposreden vpliv na ohranjanje/obnovo kulturne dediščine na območju LAS.	Primer: vzpostavitev rokodelskih centrov, digitalizacija kulturne dediščine idr.
R.4.2.6 Projekti prispevajo k socialni vključenosti ranljivih skupin	število, %	VP LAS	Prešteje se projekte, ki imajo neposreden vpliv na socialno vključevanje ranljivih skupin.	Gre za projekte, ki razvijajo programe in aktivnosti, ki so namenjeni ranljivim skupinam, kot jih opredeljuje SLR. Primer: programi za medgeneracijsko sodelovanje, programi vključevanja invalidov, socialno podjetništvo idr.

Element vrednotenja: 5. Projekti spodbujajo povezave med akterji

Dejavnik uspeha DU.R.5.1 : Skupni projekti so vzpostavljeni ali se dopolnjujejo.				
Kazalnik	Enota	Vir podatka	Izračun	Komentar
R.5.1.1 Število novih projektov, ki dopolnjujejo že izvedene projekte na območju LAS	število	VP LAS	Prešteje se projekte, ki dopolnjujejo že izvedene projekte financirane s sredstvi LEADER/CLLD.	Primer: na neki tematski poti, ki je bila vzpostavljena v okviru LAS, se dodajo nove vsebine ali storitve.
R.5.1.2 Število projektov, ki so bili financirani s pristopom LEADER/CLLD in ki nadgrajujejo projekte financirane iz drugih virov financiranja	število	VP LAS	Prešteje se projekte, ki dopolnjujejo že izvedene projekte financirane iz drugih virov financiranja, torej ne iz LEADER/CLLD.	Primer: S sredstvi LEADER/CLLD se je za objekt, ki ga je zgradila občina z drugimi viri, kupila nova oprema ali so nadgrajene ali razvite nove storitve, ki potekajo v objektu.

				Nadaljnji razvoj kolektivnih blagovnih znamk, ki so bile prvotno razvite v okviru drugih virov financiranja.
R.5.1.3 Število projektov medregionalnega sodelovanja LAS	število	VP LAS	Število projektov, ki jih LAS izvede v sodelovanju z drugimi LAS v Sloveniji	Projekti sodelovanja omogočajo prenos dobrih praks ali razvoj novih produktov ali storitev.
R.5.1.4 Število projektov transnacionalnega sodelovanja LAS	število	VP LAS	Število projektov, ki jih LAS izvede v sodelovanju z drugimi LAS v EU-27 ali tretjih državah.	Projekti sodelovanja omogočajo prenos dobrih praks ali razvoj novih produktov ali storitev.

6.2 Vprašalniki za pridobivanje kvalitativnih podatkov

V vrednotenju dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD je smiselno vključiti različne ciljne skupine na lokalni ravni, saj nam to daje boljši vpogled in možnost ustvarjanja realnejše slike o stanju. Predstavljeni vprašalniki so prilagojeni vlogi posameznih ciljnih skupin oz. deležnikov:

- člani LAS
- upravičenci projektov LAS (projekti izbrani na javnem pozivu, neposredno potrjeni projekti in projekti sodelovanja)
- upravni odbor LAS, predsednik/ca LAS
- prebivalstvo območja LAS
- VP LAS
- ocenjevalna komisija.

Vprašalniki vključujejo vprašanja, iz katerih bo mogoče kakovostno opredeliti kazalnike, ki so navedeni v okviru vrednotenja v poglavju 5. VP LAS oz. evalvator lahko predloge vprašalnikov dopolni z dodatnimi vprašanji glede na specifične potrebe.

V anketiranje se lahko vključi tudi druge deležnike, od katerih LAS oz. evalvator želi pridobiti podatke (npr. od vlagateljev na javni poziv LAS, katerih projekti niso bili podprti), lahko pa se s predstavniki teh deležnikov izvede intervju ali se jih povabi na fokusno/e skupino/e.

Kako dostopati do ciljnih skupin?

LAS oz. evalvator lahko ankete izvede v okviru dogodkov, ki jih organizira VP LAS (npr. skupščina LAS, upravni odbor LAS), ankete lahko izvede spletno (npr. povabi upravičence projektov, prebivalstvo območja LAS).

Zaposleni pri VP LAS, ki so vključeni v upravljanje in izvajanje SLR, lahko izpolnijo anketo skupinsko ali kot vodeni intervju.

Anketo za lokalno prebivalstvo lahko LAS razširi po svojih kanalih informiranja, preko lokalnih skupnosti idr. Anketira se lahko tudi na terenu, pri čemer lahko LAS vključi študente.

Pri vsaki anketi je dobro zbrati tudi osnovne podatke o anketirancih, ki omogočajo nadaljnjo analizo (npr. sektor, občino, starost, status, spol idr.).

6.2.1 Vprašalnik za člane LAS

	Vprašanje	Način odgovora
Osnovni podatki	Sektor: <ul style="list-style-type: none"> - javni sektor - ekonomski sektor - socialni sektor Občina:	
K.1.4.2 Kakovost interakcij med člani LAS	1. Katera trditev najbolje opiše vašo vlogo v članstvu LAS? <ul style="list-style-type: none"> - podpiramo lokalno povezovanje in sodelovanje, spremljamo aktivnosti LAS, občasno se jih udeležimo - povezujemo lokalne akterje, sodelujemo in pomagamo pri izvedbi lokalnih dogodkov LAS, nismo pa še izvajali projektov LEADER/CLLD - aktivno oblikujemo lokalna partnerstva in sodelujemo pri pripravi in izvedbi projektov LEADER/CLLD.	Izbrati en odgovor
K.1.3.2 Koristi sodelovanja v LAS	2. Kako vam sodelovanje v LAS koristi pri vašem delu? <ul style="list-style-type: none"> - kot vir idej za lasten razvoj - možnost sodelovati pri razvoju lokalnega območja/skupnosti - možnost razvijanja novih partnerstev z akterji iz različnih sektorjev lokalno ali širše - možnost spoznavanja dobrih praks iz drugih okolij	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne koristi 5-zelo koristi

	3. Kakšno je sodelovanje med člani LAS? - z drugimi člani LAS je enostavno vzpostaviti stik - sodelovanje med nami je odprto in sodelovalno	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
K.2.2.1 Medsebojna podpora in zaupanje	4. Kakšna je medsebojna podpora med člani LAS? - člani LAS so pripravljeni deliti svoje znanje in izkušnje - informacije, ki jih delijo člani LAS, so zanesljive - zaupanje med člani LAS se krepi	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
	5. Kako vas podpira vodilni partner LAS _____ ? - vodilni partner LAS deluje povezovalno in vključujoče - vodilni partner LAS ustrezno deli svoje znanje in izkušnje - vodilni partner LAS zagotavlja ustrezno podporo članom LAS	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
	6. V kolikšni meri zaupate delu: - vodilnega partnerja LAS - predsednika/ce LAS - upravnega odbora LAS - nadzornega odbora LAS - ocenjevalne komisije	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne zaupam 5-povsem zaupam
K.2.1.3 Prispevek LAS k ohranjanju vrednot podeželske skupnosti in identitete.	7. Kako je LAS _____ s svojimi projekti in dejavnostmi prispevala h: - krepitvi lokalne identitete in zavedanju o posebnostih in vrednotah območja LAS - krepitvi pripadnosti skupnosti - ohranjanju naravne in kulturne dediščine - krepitvi ustvarjalnosti in inovativnosti - izboljšanju lokalne ponudbe proizvodov in storitev - izboljšanju prepoznavnosti in privlačnosti območja za obiskovalce in turiste - izboljšanju infrastrukture na podeželju	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne prispeva 5-močno prispeva ne vem/ne morem oceniti
K.1.2.2 Zastopanost ranljivih skupin v članstvu LAS	8. Kako dobro so v LAS in izvedenih projektih obravnavane naslednje skupine: - ženske - mladi - starejši - tujci (priseljenci) - druge ranljive skupine.	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je 1- zelo slabo 5- odlično ne vem/ne morem oceniti
U.1.1.4 Kakovost usklajevanja in odločanja v organih LAS	9. Ocenite delovanje skupščine LAS: - kot član LAS se sej skupščine redno udeležujemo - na skupščini LAS se spodbuja odprta razprava - kot član LAS se aktivno vključujemo v razpravo, dajemo pobude in predloge - morebitna nesoglasja ali konflikti se ustrezno rešujejo - za odločanje imamo na razpolago pravočasne in zadostne informacije	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
U.1.2.3 Kakovost priprave in izvajanja SLR	10. Ali ste sodelovali v procesu priprave strategije lokalnega razvoja (SLR) vaše LAS?	da/ne/ne vem
	11. Če ste sodelovali, kako vključujoč je bil proces priprave SLR? (npr. geografska in časovna dostopnost javnih dogodkov, možnost izražanja pobud, posvetovanje glede ciljev in ukrepov)	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo
	12. Kako dobro poznate cilje in ukrepe SLR?	
U.1.4.2 Sposobnost organov LAS za upravljanje na lokalni ravni	13. V kolikšni meri ste kot član LAS izboljšali sposobnosti za: - povezovanje lokalnih akterjev in usklajevanje interesov različnih sektorjev - prenos znanj, idej in praks iz drugih okolij v območje LAS - pripravo in izvajanje partnerskih projektov - razvoj modelov upravljanja skupnih produktov - povezovanje in sodelovanje z drugimi območji LAS	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo

U.1.5.5 Prepoznavnost LAS	14. Katere načine najpogosteje uporabljate za dostop do informacij o LAS? - spletna stran LAS - spletne strani občin - družbena omrežja - lokalni mediji - drugo (navedite): - ne spremljam	Možnih več odgovorov
	15. V kolikšni meri so LAS in njeni člani v javnosti prepoznani kot spodbujevalci lokalnega razvoja?	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo
Drugo	16. Bi nam želeli še kaj sporočiti ali predlagati?	odprto vprašanje

6.2.2 Vprašalnik za upravičence projektov LAS

	Vprašanje	Način odgovora
Osnovni podatki	Sektor: - javni sektor - ekonomski sektor - socialni sektor Občina:	
U.1.3.3 Kakovost podpore VP LAS	1. Kako dobro vas je vodilni partner LAS _____ podpiral pri: - povezovanju idej in oblikovanju projektnih partnerstev - pri pripravi vloge na javni poziv - pri izvajanju projekta - pri pripravi poročil in zahtevkov	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 4-zelo
	2. Kako dostopno je osebje vodilnega partnerja LAS (npr. odzivnost, namenjen čas, posredovanje informacij, koordinacija s pristojnimi organi LEADER/CLLD)?	
U.1.3.4 Zahtevnost priprave in izvajanja projektov LAS	3. Ocenite zahtevnost priprave in izvajanja projektov LAS: - priprava vloge (razumljivost in enostavnost obrazcev, zahtevana dokazila, finančni načrt, ...) - izvajanje projekta (pravila izvajanja, dokazila o izvajanju, vsebinsko in finančno poročanje)	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ni zahtevno 5-zelo zahtevno
	4. V kolikšni meri uporaba pavšalov poenostavlja finančno načrtovanje in izvajanje projektov?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo
	5. Kako zahtevna je priprava in izvedba projekta LAS v primerjavi z drugimi nacionalnimi razpisi za primerljive vrednosti projektov?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-veliko manj zahtevna 5-veliko bolj zahtevna
	6. Ali ste za pripravo vloge potrebovali zunanjo pomoč? Če da, navedite razloge: - zaradi pomanjkanja časa - zaradi zahtevnosti priprave vloge - drugo: _____	da/ne/ne vem izbrati/dopisati odgovor
U.1.4.3 Sposobnost upravičencev LEADER/CLLD	7. V kolikšni meri ste zaradi sodelovanja v projektih LAS okrepili znanja za: - prepoznavanje lokalnih potreb - razvoj rešitev, ki odgovarjajo potrebam ciljnih skupin - medsektorsko sodelovanje (javni, ekonomski, socialni) - vključevanje in delo s ciljnimi skupinami - inoviranje - koordiniranje partnerjev in aktivnosti v projektih	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo

	<ul style="list-style-type: none"> - finančno upravljanje projektov - pridobivanje sofinanciranja iz drugih virov 	
	<p>8. Kako verjetno je, da bi brez podpore LEADER/CLLD izvedli vaš projekt? <i>Izberite najbolj ustrezen odgovor.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - brez podpore LEADER/CLLD projekta nikoli ne bi izvedli - projekt bi izvedli v manjši meri - projekt bi mogoče izvedli v prihodnosti - projekt bi zagotovo izvedli tudi brez podpore LEADER/CLLD 	Izbrati en odgovor
R.2.1.4 Boljše koristi za skupnost	<p>9. V kolikšni meri ste se s podporo LEADER/CLLD lahko boljše prilagodili potrebam in interesom lokalnih akterjev oz. ciljnih skupin?</p>	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-splošno 5-zelo
R.1.1.3 Spodbujene nadaljnje naložbe oz. dejavnosti	<p>10. Ali ste s podporo LEADER/CLLD nadgradili projekt, ki je bil prvotno že podprt iz drugih sredstev oz. programov? Če da, navedite prvotni projekt: _____</p>	Da/ne/ne vem dopisati odgovor
	<p>11. Ali ste projekt, za katerega ste enkrat že pridobili sofinanciranje iz sredstev LEADER/CLLD, po zaključku ponovno prijavi na LEADER/CLLD za njegovo nadgradnjo? Če da, navedite prvotni projekt: _____</p>	Da/ne/ne vem dopisati odgovor
	<p>12. Ali ste za projekt, za katerega ste pridobili sofinanciranje iz sredstev LEADER/CLLD, po njegovem zaključku pripravili projekt za nadgradnjo in ga prijavi za sofinanciranje iz drugih virov? Če da, navedite prvotni projekt in vir financiranja: _____</p>	Da/ne/ne vem dopisati odgovor
R.4.1.1 Dolgoživost rezultatov podprtih projektov	<p>13. V kolikšni meri se rezultati vaših projektov LEADER/CLLD ohranjajo po koncu spremljanja projektov (po 5 oz. 3 letih)?</p>	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-splošno 5-povsem
U.1.5.5 Prepoznavnost LAS	<p>14. Katere načine najpogosteje uporabljate za dostop do informacij o LAS?</p> <ul style="list-style-type: none"> - spletna stran LAS - spletne strani občin - družbena omrežja - lokalni mediji - drugo (navedite): _____ - ne spremljam 	Možnih več odgovorov
	<p>15. V kolikšni meri so LAS in njeni člani v javnosti prepoznani kot spodbujevalci lokalnega razvoja?</p>	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-splošno 5-zelo
K.2.1.3 Prispevek LAS k ohranjanju vrednot podeželske skupnosti in identitete.	<p>17. Kako je LAS _____ s svojimi projekti in dejavnostmi prispevala h:</p> <ul style="list-style-type: none"> - krepitevi lokalne identitete in zavedanju o posebnostih in vrednotah območja LAS - krepitevi pripadnosti skupnosti - ohranjanju naravne in kulturne dediščine - krepitevi ustvarjalnosti in inovativnosti - izboljšanju lokalne ponudbe proizvodov in storitev - izboljšanju prepoznavnosti in privlačnosti območja za obiskovalce in turiste - izboljšanju infrastrukture na podeželju 	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-splošno 5-močno prispeva ne vem/ne morem oceniti
K.1.2.2 Zastopanost ranljivih skupin v članstvu LAS	<p>18. Kako dobro so v LAS izvedenih projektih obravnavane naslednje skupine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ženske - mladi - starejši - tujci (priseljenci) - druge ranljive skupine. 	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je 1- zelo slabo 5- odlično ne vem/ne morem oceniti
Drugo	<p>19. Bi nam želeli še kaj sporočiti ali predlagati?</p>	Odprto vprašanje

6.2.3 Vprašalnik za upravni odbor LAS in predsednika/co

Vprašalnik člani upravnega odbora LAS lahko izpolnijo na eni od sej, sicer pa se jih povabi, da izpolnijo daljši vprašalnik za člane LAS.

Podobno se spodnji vprašalnik lahko prilagodi tudi za samooceno dela članov nadzornega odbora LAS.

	Vprašanje	Način odgovora
U.1.1.4 Kakovost procesov usklajevanja in odločanja v organih LAS	1. Ocenite delovanje upravnega odbora LAS: <ul style="list-style-type: none"> - kot član/ica se sej upravnega odbora LAS redno udeležujem - na sejah upravnega odbora LAS se spodbuja odprta razprava - kot član/ica upravnega odbora LAS se aktivno vključujem v razpravo, dajem pobude in predloge - morebitna nesoglasja ali konflikti se ustrezno rešujejo - za odločanje imamo na razpolago pravočasne in zadostne informacije 	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
Drugo	2. Bi nam želeli še kaj sporočiti ali predlagati?	Odprto vprašanje

6.2.4 Vprašalnik za lokalno prebivalstvo

	Vprašanje	Način odgovora
Osnovni podatki	Spol: Starostna skupina: do 15 let, 16 - 30 let, 31 - 64 let, 65+ let Občina:	
U.1.5.5 Prepoznavnost LAS	1. Kako dobro poznate lokalno akcijsko skupino LAS _____?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne poznam 5-zelo dobro poznam
	2. Katerega od naslednjih projektov poznate? <i>Vnese se nabor ključnih ali vseh projektov LAS.</i>	Možnih je več odgovorov.
K.2.1.3 Prispevek LAS k ohranjanju vrednot podeželske skupnosti in identitete.	3. Kako je LAS _____ s svojimi projekti in dejavnostmi prispevala h: <ul style="list-style-type: none"> - krepitvi lokalne identitete in zavedanju o posebnostih in vrednotah območja LAS - krepitvi pripadnosti skupnosti - ohranjanju naravne in kulturne dediščine - krepitvi ustvarjalnosti in inovativnosti - izboljšanju lokalne ponudbe proizvodov in storitev - izboljšanju prepoznavnosti in privlačnosti območja za obiskovalce in turiste - izboljšanju infrastrukture na podeželju 	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne prispeva 5-močno prispeva ne vem/ne morem oceniti
K.1.2.2 Zastopanost ranljivih skupin v članstvu LAS	4. Kako dobro so v LAS in izvedenih projektih obravnavane naslednje skupine: <ul style="list-style-type: none"> - ženske - mladi - starejši - tujci (priseljenci) - druge ranljive skupine. 	Lestvica od 1 do 5, pri čemer je 1- zelo slabo 5- odlično ne vem/ne morem oceniti
U.1.5.5 Prepoznavnost LAS	5. Katere načine najpogosteje uporabljate za dostop do informacij o LAS? <ul style="list-style-type: none"> - spletna stran LAS - spletne strani občin - družbena omrežja - lokalni mediji - drugo (navedite): _____ - ne spremljam 	Možnih več odgovorov
	6. V kolikšni meri so LAS in njeni člani v javnosti prepoznani kot spodbujevalci razvoja?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo

		Ne vem/ne morem oceniti
Drugo	7. Bi nam želeli še kaj sporočiti ali predlagati?	Odprto vprašanje

6.2.5 Vprašalnik za VP LAS

Kazalnik	Vprašanje	Odgovor
U.1.1.4 Kakovost usklajevanja in odločanja v organih LAS	1. Ocenite: - Kako dobro v povprečju člani organov LAS poznajo pristop LEADER/CLLD? - Kako dobro v povprečju člani organov LAS poznajo svojo vlogo? - V kolikšni meri se na organih LAS spodbuja odprta razprava? - V kolikšni meri se pri odločanju organov LAS upoštevajo interesi ranljivih skupin? - Kako uspešno na organih LAS rešujete morebitna nesoglasja ali konflikte? - V kolikšni meri se je med obdobji sodelovanje in zaupanje med člani organov LAS okrepilo?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo dobro
U.1.2.3 Kakovost priprave in izvajanja SLR	2. V kolikšni meri so podprti projekti LAS prispevali k večji kakovosti življenja na območju LAS? 3. Katere dosežke bi izpostavili?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo veliko Odprto vprašanje
U.1.4.1 Sposobnost VP LAS za upravljanje na lokalni ravni	4. Samoocenite vaša znanja in veščine za upravljanje lokalnega razvoja: - povezovanje lokalnih akterjev in usklajevanje interesov različnih sektorjev - prenos znanj, idej in praks iz drugih okolij na območje LAS - priprava in izvajanje partnerskih projektov - razvoj modelov upravljanja skupnih produktov in storitev - povezovanje in sodelovanje z drugimi območji LAS - izvajanje participativnih procesov za pripravo SLR - finančno upravljanje izvajanja SLR	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-slabo 5-zelo dobro
	5. V kolikšni meri vam sodelovanje vaše organizacije v drugih programih ali projektih koristi pri upravljanju LEADER/CLLD?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne koristi 5-zelo koristi
	6. Na katerih področjih upravljanja lokalnega razvoja bi potrebovali dodatna znanja?	Odprto vprašanje
U.2.1.2 Sodelovanje s pristojnimi organi	7. V kolikšni meri ste kot VP LAS vzpostavili sodelovalno in konstruktivno vzdušje (medsebojno zaupanje, obojestransko odzivnost, iskanje skupnih rešitev idr.) s pristojnimi organi LEADER/CLLD: - organ upravljanja MKGP (EKSRP) - plačilna agencija AKTRP (EKSRP) - organ upravljanja MKRR (ESRR) - posredniško telo MKRR (ESRR)	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo dobro
	8. V kolikšni meri se je med programskimi obdobji sodelovanje in zaupanje med vami in pristojnimi organi LEADER/CLLD okrepilo?	Odprto vprašanje
U.2.1.1 Zmogljivosti LAS za upravljanje na lokalni ravni	9. V kolikšni meri so aktivnosti usposabljanja, koordinacije in drugih oblik sodelovanja s pristojnimi organi LEADER/CLLD prispevale h krepitvi zmogljivosti VP LAS za upravljanje na lokalni ravni?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo veliko
	10. Katere ključne kompetence ste nadgradili s podporo aktivnosti pristojnih organov LEADER/CLLD?	Odprto vprašanje
U.2.1.4	11. Kaj bi izpostavili kot največji napredek pri upravljanju lokalnega razvoja na območju LAS?	Odprto vprašanje

Vpliv na kakovost upravljanja na lokalni ravni		
R.2.1.4 Boljše koristi za skupnost	12. V kolikšni meri lahko projekti izvedeni s podporo LEADER/CLLD bolje naslavijo potrebe območja LAS v primerjavi z drugimi ukrepi SN SKP 2023-2027 in Programa EKP 21-27 oziroma z drugimi instrumenti?	Odprto vprašanje

6.2.6 Vprašalnik za ocenjevalno komisijo

Kazalnik	Vprašanje	Odgovor
U.1.4.3 Sposobnost upravičencev LEADER/CLLD	1. V kolikšni meri ste pri ocenjevanju projektov zaznali napredek glede: <ul style="list-style-type: none"> - kakovosti projektnih vsebin - kakovosti projektnih partnerstev - inovativnosti projektov - kakovosti načrtovanja projektnih aktivnosti 	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo
U.1.1.4 Kakovost usklajevanja in odločanja v organih LAS	2. Ocenite delovanje ocenjevalne komisije: <ul style="list-style-type: none"> - kot član/ica sem aktivno sodeloval/a na vseh sestankih ocenjevalne komisije - na sestankih ocenjevalne komisije se spodbuja odprta razprava - v razpravo se aktivno vključujem, dajem pobude in predloge - morebitna nesoglasja ali konflikti se ustrezno rešujejo - za delo imamo na razpolago pravočasne in zadostne informacije 	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh se ne strinjam 5-povsem se strinjam
K.2.2.1 Medsebojna podpora in zaupanje	2. V kolikšni meri vam zaupajo člani organa odločanja LAS?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo
	3. V kolikšni meri so bili člani organa odločanja LAS aktivni v procesu potrjevanja ocenjenih projektov? (pripravljenost na sejo, število postavljenih vprašanj ipd.)	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo pogosto
	4. Kako pogosto ste se soočali s pritožbami vlagateljev glede ocene projektov?	Lestvica 1 do 5, pri čemer je: 1-sploh ne 5-zelo pogosto

6.3 Izvedba fokusnih skupin

Fokusna skupina je kvalitativna metoda vrednotenja, ki zbere manjše število ljudi (6-12), da pod vodstvom moderatorja razpravljajo o določenih vprašanjih. Lahko bi rekli, da gre za obliko vodenega skupinskega intervjuja. V skupinskem procesu je mogoče pridobiti več informacij, saj udeleženci izražajo različne poglede in so v medsebojnem dialogu.

Pogosto se fokusna skupina uporablja v okviru triangulacije metod - z udeleženci fokusne skupine se lahko preveri rezultate pridobljene iz drugih metod (npr. anket, analize kvantitativnih podatkov) in tako zmanjša pristranskost in poveča zanesljivost in skladnost rezultatov. S fokusno skupino obogatimo razumevanje predmeta vrednotenja.

Priporočljivo je, da se LAS oz. evalvator na izvedbo dobro pripravi. Opredeji naj:

- koga povabiti
- koliko fokusnih skupin izvesti
- kje in kdaj se izvedejo
- čas trajanja
- vprašanja za udeležence
- kako bo analiziral in interpretiral podatke.

Trajanje fokusne skupine je običajno do dve uri. Izvede naj se v prijetnem in sproščenem vzdušju, kjer se bodo udeleženci počutili varne in spodbujene, da izrazijo svoja stališča.

Koga povabiti na fokusno skupino?

V prvi vrsti je sestava odvisna od teme, potreb in pa načina organiziranja (ena ali več fokusnih skupin). V osnovi naj bi vključevala predstavnike sektorjev - člane LAS, VP LAS, upravičence projektov (vključno z nečlani LAS), predstavnike organov LAS, prebivalce ali koristnike rezultatov podprtih projektov, ocenjevalno komisijo idr. Pri tem je smiselno vključevati upravičence in koristnike obeh skladov.

Če se izvede več fokusnih skupin, se te lahko oblikujejo po ključnih deležnikih ali po posameznih komponentah dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD ali kako drugače.

Priprava vprašanj za fokusno skupino

Analizirajte zbrane podatke spremljanja VP LAS in rezultate anket. Prepoznajte glavne teme in izzive, npr. izstopajoče pozitivne rezultate, prepoznane šibkosti, področja, za katera potrebujete dodatno razlago. Nato oblikujte pet do šest ključnih vprašanj za obravnavo na fokusni skupini. Morda vam pride prav naslednji nabor:

a. izboljšanje socialnega kapitala

- Kako se spreminja dinamika članstva v LAS in kakšni so ključni razlogi? Kakšno je sodelovanje med člani LAS?
- V kolikšni meri je uporaba pristopa LEADER/CLLD prispevala k boljšim odnosom in zaupanju med lokalnimi akterji na območju LAS? Kako se to kaže v praksi?
- Kako LAS prispeva k oblikovanju skupnih vrednot skupnosti? Katere so ključne, navedite konkretne primere?
- V kolikšni meri se LAS in SLR uveljavljata v širšem lokalnem kontekstu? V kolikšni meri se potencial procesa priprave SLR prepoznava in uporablja v drugih strukturah (npr. v občinskih upravah, regionalnih razvojnih agencijah, drugih razvojnih subjektih in strokovnih institucijah)? Kako bi lahko potencial priprave in izvajanja SLR bolje izkoristili?
- Kako se je izboljšalo sodelovanje LAS z drugimi območji? Lahko navedete konkretne primere?
- V kolikšni meri pristop LEADER/CLLD prispeva h krepitvi identitete območja LAS? Na katerih področjih se to najbolj kaže? Lahko navedete konkretne primere?

b. izboljšanje upravljanje

- Kaj za vas pomeni dobro lokalno upravljanje?
- Kako ocenjujete vključenost lokalnih deležnikov v odločanje LAS?
(npr. vključenost različnih skupin lokalnih akterjev, preglednost, odgovornost, učinkovitost, spoštovanje pravil, kakovost razprav, sodelovanje med organi LAS)
- Kako boljše vključiti mlade/starejše/druge ranljive skupine v odločanje LAS?
- Kako odprto in vključujoče je nastajala SLR? Kako bi lahko povečali sodelovanje lokalnih deležnikov in še izboljšali osredotočenost na potrebe območja LAS?
- V kolikšni meri so vlagatelji in upravičenci projektov LAS izboljšali sodelovanje in znanja za upravljanje partnerskih projektov?
- V kolikšni meri je LAS uspela podpreti manjše lokalne akterje, ki brez podpore VP LAS ne bi bili sposobni izvesti projektov in doseči sprememb, oz. tudi ne bi mogli kandidirati za sofinanciranje iz drugih evropskih ali nacionalnih programov?
- Kako ocenjujete podporo vodilnega partnerja LAS lokalnim akterjem? Kaj bi lahko izboljšali?
- Kateri so glavni izzivi pri izvajanju projektov LAS?
- Kako bi lahko izboljšali prepoznavnost LAS in vključevanje lokalnih akterjev in prebivalstva?
- Kako je uporaba pristopa LEADER/CLLD prispevala k boljšemu usklajevanju med različnimi ravni upravljanja?

c. boljši rezultati in vplivi

- Kako LAS vpliva na razvoj območja in kakovost življenja?
- V kolikšni meri so bile z izvajanjem projektov LEADER/CLLD spodbujene nadaljnje naložbe na območju LAS? Lahko navedete konkretni primer?

- V kolikšni meri projekti s podporo LEADER/CLLD bolje naslavljajo potrebe območja LAS, v primerjavi z drugimi ukrepi SN SKP 2023-2027 in Programa EKP 21-27 ali drugimi instrumenti? Lahko navedete konkretne primere?
- V kolikšni meri so bile v projektne aktivnostih vključene ranljive skupine prebivalstva? Ali je treba to področje izboljšati? Če da, kaj predlagate?
- Kako pristop LEADER/CLLD prispeva k ustvarjanju novih zamisli, proizvodov ali procesov na območju LAS, ki so inovativni v lokalnem okolju? V kolikšni meri projekti prinašajo v območje LAS nekaj novega (novosti) in kdaj gre za inovativnost na lokalni ravni? V kolikšni meri VP LAS ustvarja priložnosti za razvoj inovativnih rešitev?

Osnovni okvir za izvedbo fokusne skupine:

- začetek: moderator predstavi namen in potek (predstavi kontekst vrednotenja in cilj fokusne skupine, npr. poglobiti razumevanje kvantitativnih rezultatov, dopolniti interpretacijo podatkov z izkušnjami udeležencev, potek), udeleženci se predstavijo
- uvod v fokusno skupino: spodbudi se interakcija o izkušnjah udeležencev o določeni temi, moderator začne z enostavnejšimi vprašanji
- glavna vprašanja: moderator postavi zahtevnejša ali občutljivejša vprašanja in spodbuja globljo razpravo
- zaključek: moderator povzame glavne teme in povpraša po zaključnih besedah udeležencev.

Kdo naj bo moderator fokusne skupine?

Običajno fokusno skupino moderira evalvator. V primeru samovrednotenja je priporočljivo, da VP LAS povabi zunanje strokovnjake ali predstavnike druge LAS in tako zagotovi bolj nevtralen oz. objektivni pristop, hkrati pa izvajalci samovrednotenja lahko postanejo aktivni udeleženci fokusne skupine.

Moderator vodi proces in poskrbi, da je razprava usmerjena in da imajo vsi udeleženci možnost izraziti svoje mišljenje ter da posamezniki ne dominirajo v razpravi. Postavlja **odprta vprašanja**, eno za drugim. Vprašanja naj usmerja tako, da pridobi čimveč konkretnih dokazov, primerov, s katerimi lahko nadalje podkrepi ugotovitve vrednotenja.

7. Izvajanje vrednotenja na lokalni ravni

Kako organizirati vrednotenje na lokalni ravni?

LAS lahko vrednotenje izvede samostojno kot samovrednotenje, vključi zunanje strokovnjake ali v kombinaciji obeh načinov. Če vrednotenje ne opravlja zunanji evalvator, se LAS lahko medsebojno podprejo tako, da se predstavniki VP LAS ali organov LAS vzajemno vključijo v procese vrednotenja na drugih območjih LAS. Takšni načini so lahko zlasti uporabni za izvedbo fokusnih skupin pa tudi za pripravo poročil o vrednotenju, interpretacijo in odgovore za vprašanja za vrednotenje ter oblikovanje skupnih zaključkov in priporočil.

Proces vrednotenja

1. Načrtovanje

- osnove spremljanja in vrednotenja so LAS že opredelile v SLR

2. Priprava na vrednotenje

- organ odločanja ali VP LAS sprejme odločitev o načinu izvedbe vrednotenja
- priporoča se, da se v okviru LAS imenuje skupino za vrednotenje
- skupina za vrednotenje opredeli, kaj naj se vrednoti v okviru obveznega vrednotenja SLR in oblikuje vprašanja za vrednotenje. Prav tako preuči predlagani okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD in ga po potrebi prilagodi dodatnim potrebam LAS
- če se odloči za zunanje izvajalce, izvede ustrezen postopek naročanja
- VP LAS začne pripravljati podatke, ki izhajajo iz njegovih evidenc, sistema spremljanja in drugih razpoložljivih virov
- opredelite metode zbiranja podatkov (ankete, intervjuji, druge metode – npr. študije primerov)

3. Zbiranje in analiza podatkov

- VP LAS oz. evalvator analizira podatke spremljanja, izvede ankete
- zbere podatke v okviru drugih metod vrednotenja (npr. intervju) in ugotovitve vključi v analizo
- pripravi in izvede fokusno/e skupino/e

4. Izdelava poročila o vrednotenju

- na osnovi analize podatkov in lastne presoje evalvator pripravi odgovore na vprašanja za vrednotenje
- evalvator pripravi zaključek vrednotenja in priporočila za izboljšanje prihodnjega delovanja LAS.

5. Predstavitev ugotovitev vrednotenja

- odločanja LAS ali VP LAS naj opredeli, koga bi bilo treba seznaniti s poročilom o vrednotenju; smiselno je, da se ga predstavi najmanj upravnemu odboru LAS in skupščini LAS
- poročilo o vrednotenju bi zaradi zagotavljanja preglednosti bilo smiselno objaviti na spletni strani LAS
- VP LAS naj vzpostavi sistem za spremljanje izvajanja priporočil vrednotenja
- poročilo o vrednotenju se v okviru poročanja posreduje OU.

Predlog časovnice za izvedbo aktivnosti vrednotenja

Leto 2026

LAS so zavezane do konca marca 2026 pripraviti zaključno poročilo o izvajanju LEADER/CLLD za obdobje 2014-2020.

LAS do konca marca 2026 izvedejo naslednje aktivnosti vrednotenja:

1. Končno vrednotenje uspešnosti **SLR za obdobje 2014-2020**:
  - a. LAS ocenijo doseganje razvojnih ciljev SLR po tematskih področjih, kot so opredeljeni v poglavju 9 SLR. Pri tem analizirajo doseganje ciljnih vrednosti opredeljenih kazalnikov.

- b. VP LAS izpolni podatke oz. izdela analizo izbranih kazalnikov komponente dodane vrednosti *Boljši rezultati in vplivi*, s katerimi dodatno okrepi oceno uspešnosti podprtih projektov obdobja 2014-2020 (Priloga 9.3 - excel).
  - c. LAS izdela poročilo o vrednotenju. V njem predstavi namen in potek vrednotenja, glavne ugotovitve, izpostavi dobre prakse in rezultate, ter izdela zaključke in priporočila.
2. VP LAS do 30. 6. 2026 vzpostavi spremljanje kazalnikov dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD skladov EKSRP in ESRR ter zbere začetne vrednosti:

VP LAS izvedejo začetne aktivnosti za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD v obdobju do 2027 (npr. zberejo osnovne podatke o projektih in upravičencih, aktivnostih animacije, ki jih bodo spremljali v celotnem programskem obdobju do 2027, izvedejo začetne ankete z organi LAS, da pridobijo izhodiščne vrednosti, ki jih bodo lahko primerjali z rezultati ob koncu obdobja do 2027).

Leto 2027/2028

LAS do konca **marca 2028/decembra 2027** izvedejo:

1. Vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD na lokalni ravni.
2. Pripravijo poročilo o vrednotenju.

Na ta način se zagotovijo podatki za vrednotenje LEADER/CLLD v okviru SN 2023-2027.

Do zaključka obdobja do 2027

1. LAS izvedejo vrednotenje uspešnosti SLR.
2. Pripravijo poročilo o vrednotenju. V njem predstavi namen in potek vrednotenja, glavne ugotovitve, zaključke in priporočila.

Z vidika priprave na izdelavo SLR za prihodnje obdobje je smiselno, da se vrednotenje SLR in dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD izvedeta v letu **2027/2028**.

8. Viri in literatura

1. Navodila za pripravo strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027, MKGP, 2023
2. Multi-funded CLLD, Stefan Kah, oktober 2023
3. [Uredba \(EU\) 2021/1060](#) Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o ESRR, ESS+, KS, SPP in ESPRA ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko.
4. [Izvedbena uredba Komisije \(EU\) 2022/1475](#) z dne 6. septembra 2022 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe (EU) 2021/2115 Evropskega parlamenta in Sveta glede vrednotenja strateških načrtov SKP ter zagotavljanja informacij za namene spremljanja in vrednotenja
5. [Uredba o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027](#)
6. [Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju do leta 2027](#)
7. Posebno poročilo Evropskega računskega sodišča, SL 2022
8. Evaluation of the impact of LEADER towards the general objective "Balanced Territorial Development", SWD(2024)171, julij 2024
9. Smernice za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER, EK in Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP, maj 2024
10. Potočnik Slavič, I. et al. 2022. Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji. Založba Univerze v Ljubljani.
11. Smernice za vrednotenje dodane vrednosti LEADER v Latviji, 2025.

9. Priloge

9.1 Okvirna struktura poročila o vrednotenju

V tej prilogi so predstavljene splošne vsebine, ki jih običajno zajema poročilo o vrednotenju. Izvajalec vrednotenja jih prilagodi konkretnim potrebam.

1. Uvod

1.1 Predstavitev LAS

V nekaj stavkih opišete kontekst vrednotenja:

- osnovni podatki o LAS (ime, območje - vključene občine, število prebivalcev, kdaj je bilo pogodbeno partnerstvo ustanovljeno, kdo je VP LAS, skladi, iz katerih se SLR financira)
- navedite, če je glede na prejšnje obdobje prišlo do spremembe območja LAS ali virov financiranja SLR
- če gre za vrednotenje SLR, lahko npr. v obliki grafa predstavite cilje in ukrepe SLR.

1.2 Namen in cilji vrednotenja

Navedite:

- kaj je predmet vrednotenja (npr. vrednotenje izvajanja SLR in/ali dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD) in s kakšnim namenom (npr. zagotoviti organom LAS in drugim deležnikom informacije o dosežkih podprtih projektov v obdobju 2014-2020, oceniti dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD v okviru priprave SLR za pripravo na obdobje izvajanja po 2027, oceniti napredek izvajanja SLR na podlagi potrjenih/izvedenih projektov v obdobju do 2027)
- vprašanja za vrednotenje - kaj konkretno želi LAS z vrednotenjem izvedeti (glej splošne primere v tabeli 3 smernic oz. vprašanja za vrednotenje dodane vrednosti LEADER/CLLD)

1.3 Potek vrednotenja

Predstavite glavne aktivnosti vrednotenja:

- ali ste za potrebe vrednotenja v LAS imenovali skupino za vrednotenje in kaj so bile njene naloge
- kako se vrednotenje izvaja (kot samovrednotenje, kombinacija samovrednotenja in sodelovanja s strokovnjaki ali drugimi LAS, kot neodvisno zunanje vrednotenje)
- presečni datum vrednotenja (gre za datum, do katerega se zberejo razpoložljivi podatki za analizo, spremembe po tem datumu v vrednotenju niso upoštevane)
- predstavite glavne korake vrednotenja (glej tabelo)

Aktivnost	Opis	Obdobje
1. Pripravljalne aktivnosti	Npr. <ul style="list-style-type: none"> - sestanek skupine za vrednotenje (za opredelitev namena in ciljev vrednotenja, način vrednotenja, časovni potek vrednotenja, idr.) - sestanek s strokovnjakom/drugimi LAS ...	
2. Zbiranje in analiza podatkov	Npr. <ul style="list-style-type: none"> - priprava in analiza podatkov spremljanja, - anketiranje - izvedba intervjujev - izvedba fokusnih skupin	
3. Priprava osnutka poročila o vrednotenju	<ul style="list-style-type: none"> - priprava odgovorov na vprašanje za vrednotenje - izdelava zaključkov in priporočil - obravnava osnutka poročila o vrednotenju	
4. Izdelava končnega poročila o vrednotenju	Npr. <ul style="list-style-type: none"> - obravnava komentarjev - izdelava končnega poročila - predstavitev poročila (komu)	

1.4 Metodologija vrednotenja

Predstavite metode, ki ste jih uporabili za pridobivanje kvantitativnih (npr. podatki sistema spremljanja VP LAS) in kvalitativnih podatkov (npr. ankete, intervjuji, fokusne skupine, študija primera).

Če ste vključili ankete, intervjuje, fokusne skupine, navedite ciljne skupine in kakšen je bil odziv. Podatke o vključenih lahko predstavite tudi grafično (npr. če ste vključili anketo za lokalno prebivalstva, lahko prikažete iz katerih občin ali starostnih skupin ste prejeli odgovore).

Za celovit pregled lahko uporabite spodnjo tabelo.

Metoda	Ciljna skupina	Število povabljenih	Število udeležencev	Odzivnost (%)
Anketa	Člani LAS			
	Upravičenci projektov			
	....			
Intervju	Upravičenci projektov			
	Predsednik/ca LAS			
	...			
Fokusna skupina	Člani LAS, upravičenci, člani ocenjevalne komisije			
drugo				

Če ste pri vrednotenju naleteli na omejitve, jih opišite (npr. nizka odzivnost posamezne skupine anketirancev, dostopnost podatkov spremljanja idr.) in kako je to vplivalo na izvedbo.

2. Glavne ugotovitve

Zgoščeno predstavite **glavne** rezultate analize zbranih podatkov (podrobnejše podatke umestite v priloge poročila). V tem delu predstavite dejstva brez vrednostnih ocen evalvatorja.

a) Vrednotenje (uspešnosti) SLR

V primeru vrednotenja uspešnosti SLR lahko predstavite:

- osnovne podatke o javnih pozivih (število, vrednost, število prejetih vlog, število odobrenih projektov po skladih ipd.)
- osnovne podatke o vrstah in številu podprtih projektov po ciljih/ukrepih/skladih
- pregled načrtovanih in doseženih vrednosti kazalnikov po ciljih/ukrepih/skladih
- finančne podatke o načrtovanih in realiziranih sredstvih po skladih
- strukturo upravičencev po sektorjih, strukturo sredstev LEADER/CLLD obeh skladov po sektorjih
- pregled izvedenih projektov po različnih kriterijih (npr. kako projekti naslavlajo potrebe SLR, pregled projektov glede inovativnosti idr. - glej orodje excel za razvrščanje projektov)

b) Vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD

Pri vrednotenju dodane vrednosti pristopa LEADER/CLLD predstavite glavne rezultate za posamezne komponente dodane vrednosti. Kvalitativne podatke iz anket smiselno vključite, lahko navedete tudi kak citat, ki pomaga osvetliti posamezno tematiko. Če ste neko anketno vprašanje zastavili različnim ciljnim skupinam, predstavite rezultate tako, da boste odgovore medsebojno lahko primerjali. Osredotočite se na ključne poudarke, podrobne rezultate anket ali kazalnikov, ki jih zbira VP LAS vključite v prilogo.

- Izboljšanje socialnega kapitala
- Izboljšanje upravljanja
- Boljši rezultati in vplivi

3. Odgovori na vprašanja za vrednotenje

Evalvator na osnovi zbranih dokazil in analiz iz predhodnih korakov odgovori na posamezno vprašanje za vrednotenje. Pri tem se vrednostno opredeli oziroma poda oceno glede doseganja meril ali dejavnikov uspeha (v kolikšni meri...), izpostavi dobre (ali manj dobre) prakse, inovativne pristope ali ugotovljene pomanjkljivosti ter ugotovljene razloge zanje.

Svoje odgovore lahko dodatno utemelji z navedbo kvantitativnih vrednosti iz poglavja 3 ali dodatnih ugotovitev, ki izhajajo iz kvalitativnih metod (npr. ugotovitve fokusnih skupin, intervjujev idr.).

4. Zaključki in priporočila

Opredelite glavne zaključke vrednotenja in oblikujete priporočila za izboljšanje delovanja LAS/izvajanja SLR v prihodnje.

Zaključke lahko prikazete v glavnih merilih vrednotenja (npr. uspešnost izvajanja SLR) oziroma po komponentah dodane vrednosti LEADER/CLLD. Če je potrebno, dodajte priporočilo.

5. Priloge

Podrobni rezultati anket, vprašalniki ipd.

9.2 Orodje za zbiranje podatkov za kazalnike dodane vrednosti LEADER/CLLD za obdobje do 2027

(ločena priloga – excel)

9.3 Orodje za zbiranje dodatnih podatkov za vrednotenje SLR 2014-2020

(ločena priloga – excel)